

EGYHÁZRÓL

Tanítói tekintélyt ruházott tanítványaira Krisztus, midőn azt mondta nekik: “Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg.” (Lk 10,16.) S még inkább, amikor minden embert arra kötelezett, hogy *örök kárhozat terhe alatt* hallgassa meg az apostolok tanítását és higgyen nekik. “Tanítsátok az evangéliumot minden népnek ... aki hisz és megkeresztelkedik, az üdvözülni, aki nem hisz, elkárhozik.” (Mk 16,16.) Biztosítja tehát őket arról is, hogy tanítói munkájukban nem fognak megtévedni, mert hiszen valótlan, az Ő tanaival ellenkező tanítás elfogadására csak nem kötelezhet előre az örök kárhozat fenyegetésével! <

(Bangha Béla: Krisztus és Egyház, Budapest, 1916. 14. o.)

Bangha Béla: Világnézeti Válaszok
Budapest, 1940
Pázmány Péter Irodalmi Társaság

<http://mek.oszk.hu/05300/05394/>

Annyiféle vallás közt ki tudja, melyik az Igaz?

Annyiféle fű nő a réten s annyiféle növény terem a földön, jó és rossz, egészséges és ártalmas: tehát ne együnk egyikből se? Ne keressük ki a búzát a konkoly közül? Ha sokféle vallás van, tessék megkeresni, melyik az igazi, melyik viseli magán az Istentől való elrendeltség és törvényesség ismertető jegyeit, nem pedig valamennyit, az igazat s a hamisat, egyformán visszautasítani!

Az igazságot bizony meg lehet különböztetni a hamisságtól, bár ez a munka bizonyos komoly utánjárást követel. Azon a címen elhanyagolni az Isten parancsolatait, kinyilatkoztatásait, mert vannak nyilván téves vallások is, ugyanolyan eljárás volna, mintha valaki nem akarna lélegzetet venni, merthogy vannak a világon mérges gázok is.

Én vallásos vagyok, de a magam vallását élem.

Miért nem mondod mindjárt ezt is: én tudós vagyok, de csak a magam gyártotta tudományt követem! Szeretem a számtant, de a magam egyszeregyét veszem alapul. Gazdag vagyok, de csak olyan bankjegyeim vannak, amelyeket magam hamisítottam. Katona vagyok, de semmiféle tiszti parancsot nem fogadok el, hanem odamegyek, ott lövök s ott hadakozom, ahol és ahová nekem jól esik. A vallás nem az egyéni kedvtelés ügye. Annak megállapításában, hogy melyik a helyes vallás, nem mi vagyunk a legfőbb bírók, hanem az Isten. Az az egyetlen helyes vallásosság, amely azt követi, azt fogadja el, azt gyakorolja s a szerint él, amit az Isten kijelentett s parancsolt. A “magam” vallása csak annyit ér, mintha valaki az állammal szemben csak a saját maga alkotta törvényeket akarná elismerni. Ez egyszerű lázadás lenne és nyílt nemzetzagadás.

Én az Úristennel magával intézem el a dolgomat, nekem nem kell se pap, se Egyház.

Csak az a kérdés, hogy az Úristen meg van-e elégedve ezekkel az egyoldalú és önhatalmú “elintézésekkel”. Mit ér, ha te csak “magaddal intézed el” azt is, hogy fizetsz-e adót, és mennyit, hogy elmégy-e katonának, vagy nem, megtartod-e az ország törvényeit vagy sem? Ahol felsőbb kötelességekről van szó, ott nem lehet a dolgot csak úgy a magunk kedve szerint “elintézni”, máskülönben majd az ítélet napján nagyon is “elintézhetnek” minket is! Ott nagyon meggyűlhet a bajunk Azzal, akivel szemben azt hittük, csalt úgy pajtáskodva lehet “elintézni” a kötelességeinket.

Olyan mindegy, ki milyen vallást követ!

Ez alapján épp olyan beszéd, mintha valaki azt mondaná: olyan mindegy, hogy ki milyen egyszeregyet követ!

Aki a kétszerkettőt tíznek mondja, vagy akár kilencszáznak, annak éppúgy igaza van, mint aki a kétszerkettőt négynek tartja.

A vallás nem mámor és nem játék, hanem igazság, az igazság pedig nem lehet önmagával ellentétes. Csak az a vallás igaz tehát, amely csupán azt és mindazt tartalmazza, amit Isten kijelentett s parancsol. Amelyik vallás ettől bármiben eltér, az téves vallás, akár mert nem mindent fogad el, amit Isten kijelentett, vagy parancsol, akár mert olyant is tanít isteni kijelentés gyanánt, amit Isten nem jelentett ki. Nem igaz tehát, hogy mindegy, ki milyen vallást követ!

Minden vallás azt mondja, hogy neki van igaza; hogyan igazodom el benne, melyiknek van igaza?

Megengedjük, hogy az egyes embernek sokszor nagy utánjárásába kerül, míg a hamis és téves vallások s az igaz vallás közt megtalálja a lényeges különbséget. A neveltetés, a környezet, a kritika nélkül felszedett előítéletek sokszor nagyon nehézé teszik az eligazodást. Azonban tárgyilag lehetetlen, hogy Isten az igaz vallást ennyire felismerhetetlenné tette volna s nem adott volna neki olyan ismertető jegyeket, amelyeknek alapján mint ilyent fel lehet ismerni s a tévedésektől meg lehet különböztetni.

S csakugyan: aki komolyan utánajár, aki elfogultság nélkül tanulmányozza a katolikus vallást s a többi vallásokat, szinte csalhatatlan biztossággal rájön az egy igaz Egyház felismerésére. Hogy melyek ezek az ismertető jegyek, arról alább lesz szó.

Egy Istent imádunk; mindegy, ki milyen templomba jár.

Abból, hogy egy Istent imádunk, még valóban nem következik, hogy mindegy is, hogyan imádjuk őt s mit tekintünk az ő kijelentésének és parancsának. A zsidók s a mohamedánok is egy Istent imádnak, de azért talán mégsem mindegy, hogy zsidó, mohamedán vagy keresztény vagyok-e. S hasonlóképp nem mindegy, hogy mint keresztény a teljeshitelű s isteni akaraton alapuló katolikus vallás keretében szolgálom és imádom-e az Istent vagy olyan keretek közt, amelyek az Isten rendelkezéseivel több vagy kevesebb dologban ellenkeznek.

E szerint mindenki téved és csak a katolikus jár az igaz úton?

Bizony így van! Mert nem lehet egyszerre igaz a katolicizmus is, protestantizmus is, a keleti szakadárság is, a zsidó vallás is és talán még a fétisimádás is. Amint nem lehet egyszerre s egy alapon a kétszerkettő négy is, öt is, hat is, meg tizenkilenc is.

Hát akkor mindenki elkárhozik és csak a katolikusok üdvözülnek?

Ez megint nem következik a fentiekből. Mert más kérdés az, hogy valamely vallás magában igaz és egyedül helyes-e, és más: hogy nem lehetnek-e egyes emberek, akik bár tárgyilag tévednek, mégis a saját hibájukon kívül tévednek, s így tévedésük nem esik erkölcsi beszámítás

alá. Aki nem hanyagságból, megvetésből, csökönységéből ragaszkodik a téves valláshoz, hanem jóhiszemű tévedés áldozata, az ezzel még nem követ el bűnt s e miatt még nem kell elkárhoznia.

Szóval hát maradjon mindenki abban a hitben, amelybe született.

Ez megint nem áll és nem folyik a fentiekből. Ellenkezőleg: mindenkinek legszentebb kötelessége, hogy legjobb tudása szerint keresse az igazságot, az Isten kijelentéseit s akaratát, tehát az igaz vallást s ha megtalálta, kövesse is azt, minden akadályon keresztül. De ha a maga hibáján kívül marad meg a tévedésben, nem vétkezik. Viszont, ha felismerte az igazságot s nem követi azt: súlyosan vétkezik s e miatt el is kárhozhatik.

De így sokan el is kárhoznak. Hogyan lehet Isten csakugyan jó, ha a gyermekeit képes örök tűzre vetni?

Az örök tűz büntetése csakugyan az egész hittannak legmegrázóbb, legsúlyosabb tétele, amely csak úgy érthető meg, ha szem előtt tartjuk a következőket;

1. Isten nemcsak végtelenül irgalmas, hanem végtelenül szent és igazságos is, tehát végtelenül kell utálnia s annak esetén büntetnie is a bűnt.
2. Isten senkit sem kényszerít arra, hogy elkárhozzék, sőt minden embernek ad elégséges kegyelmi erőt arra, hogy a kísértéseket legyőzze, esetleg elkövetett bűneit bűnbánattal jóvátegye, az ő kegyelmét újra elnyerje s így üdvözljön. Isten senkit sem kényszerít a bűnre, mint ahogy ezt Kálvin tanította, hanem mindenkit az igazság ismeretére s az üdvösségre akar vezetni. (1 Tim. 2, 4,) Aki tehát elkárhozik, az mind a saját hibájából kárhozik el.

Ott van a sok százmillió pogány, aki nem is ismeri az igaz hitet. Hát az mind elkárhozik?

Szó sincs róla! Csak az jut pokolba a pogányok közül, aki a saját hibájából maradt kívül az igaz hiten s aki a természetes erkölcstörvény ellen súlyosan vétett és azt soha megfelelően meg nem bánta.

Természetes, hogy ez az eset sokkal könnyebben fordul elő a pogányok, mint a keresztények közt s azért kell mindent elkövetnünk, hogy a pogányok is mielőbb mind Krisztus aklába térjenek. Isten mindenkinek üdvét akarja (1 Tim. 2, 4). Más kérdés persze, hogy a pokolbanemjutas minden esetben azt jelenti-e, hogy az illetők az Isten látására, a mennyországba eljutnak-e? Ennek a kereszttség, legalább vágykereszttség a feltétele. Feltehető s nem ütközik semmiféle hittételbe, hogy sok pogány, aki önhibája nélkül maradt az igaz hiten kívül, sem a pokolba, sem a mennyországba nem jut, hanem valami középállapotba, ahol a megfelelő tisztulás és bűnbánat után csakis természetes örök boldogságot (nem természetfölöttit) nyer, olyanfélét, aminőt Isten feltehetőleg pl., a keresztéletlen, de egyébként ártatlanul elhalt kisdedek számára tart fenn. Erről ugyan a kinyilatkoztatás nem beszél, de valószínű.

Jézus egyáltalán nem akart új vallást alapítani: ő a zsidó vallást akarta visszahelyezni eredeti fényébe.

Igen, de lényeges mozzanatokkal meg bővítve. Nevezetesen: az ígéretek helyébe a beteljesülést téve, a zsinagóga helyébe az Egyházat, a régi áldozatok helyébe az ő egyetlen, befejező s megváltó áldozatának szakadatlan, titokzatos megújítását, valamint a szentségek kegyelmét. Vagyis: Jézus igenis új vallást alapított, a kereszténységet, de mint a réginek folytatását és kiegészítését, mint az ószövetségi kinyilatkoztatás beteljesedését.

Jézus tanítását ma már nem lehet felismeri.

Jézus igazi tanítását csakugyan nem lehet felismerni az egymásnak ellentmondó felekezetek zavaros kavargásában, de igenis fel lehet ismerni az egy igaz Egyházban, abban, amelyet Krisztus alapított, s amelynek ő maga ígéretet tett, hogy minden megtévedéstől megőrzi.

VI. Az Egyház

Krisztus Urunk nem maradt a földön látható alakban. Mégis gondoskodni kívánt arról, hogy tanai, adományai, intézményei fennmaradjanak köztünk s mindezeknek intézményes fenntartására Egyházat alapított. Az Egyház lett az ő hozzánk való szeretetének s megváltói gondoskodásának letéteményese, elveinek őre, törvényeinek és áldásainak hordozója. Az Egyház által részesít minket Krisztus adományainak özönében. Általa hirdeti, védelmezi és terjeszti az igaz hitet s küzd az Isten országának érvényesüléséért, általa szenteli meg a lelkeket s vezeti őket a földi és örök boldogság útján. Jézus az Egyházon keresztül ápol és gondoz minket, vezeti lépteinket s készíti elő lelkünket az örök boldogságra.

Azt hinné az ember, hogy éppen ezért mindenki rajongásig szereti az Egyházat, mint Jézus menyasszonyát és jegyesét (v. ö. Ef, 5, 22-30.) s az emberi nem legnagyobb jótévőjét. Sajnos, nem így van. Sokan érthetetlen módon idegenkednek az Egyháztól, mégha egyébként Krisztus híveinek vallják is magukat. Sajátságos jelenség! Vannak, akik Krisztust hordozzák ajkukon s alkalommal szívesen fel is használják az ő nevét vagy egy-egy kiragadott mondatát a maguk életfelfogásának vagy irányának védelmére, de mihelyt Jézus rendet, fegyelmet, szervezeti szilárdságot sürget, mihelyt Egyházzól, lelki kormányzatról, vallási felsőbbbségről, a lelki hatalom letéteményeseiről beszél nekik, azonnal megriadnak, Krisztust igen, de az Egyházat nem! - ez a jelszavuk. Jézust egyenesen támadni nem merik, de annál hevesebben támadják az Egyházat s mindazt, ami azzal kapcsolatos: pápaságot, papságot, szentségeket, az egyházi élet intézményeit.

Hiábavaló és szánandó erőlködés! Jézus nem merő egyéni vallásosságot akart csupán s nem merő iskolát akart nyitni, nem filozófiai rendszert állítani bele a világba, hanem új világrendet akart, királyságot, "mennyeek országát", "Isten országát" a földön, lelki családot, egységet, szervezetet, vagy ahogy ő egyenesen és ismételten mondta: Egyházat. Aki tehát az Egyház ellen beszél, az Krisztus ellen beszél s aki az Egyházat nem szereti, nem szeretheti Krisztust sem. Az Egyházat szeretni annyi, mint Jézust szeretni, hálásan fogadni az ő legszebb s legnagyobb jótéteményét! Krisztus azonban csak egy Egyházat alapított s mivel az emberi egyenetlenkedések következtében ma számos emberalkotta "egyház" verseng a pálmáért, világosan kell látnunk abban is, melyik az egy, igaz, törvényes, katolikus Egyház.

Kérdések és ellenvetések

Vallás kell, de Egyház nem kell.

Mondhatnád így is: kocsni kell, de kerék nem kell. Egészség kell, de egészséggondozás nem kell. Ebéd kell, de szakács nem kell. Egyházra éppen azért van szükség, hogy legyen, aki a vallást hirdesse, annak ügyeit rendszeresen intézze, a hivatalos istentiszteletet vezesse, az embereket a vallási életben eligazítsa, nehogy bárki esetleg helytelen, méltatlan, babonás vagy éppen erkölcstelen dolgokat űzzön a vallás nevében.

Egyébként: hogy kell-e Egyház, nem a mi dolgunk eldönteni. Eldöntötte azt régen az, aki egyedül illetékes annak eldöntésére: maga Krisztus Urunk. Mert ő maga nyíltan megmondta, hogy ő Egyházat épít, mégpedig Péterre s ő is, az apostolok is, sűrűn beszélnek az Egyházzól,

az Isten országáról, a hívek szervezett közösségéről. Tehát magával Krisztussal száll szembe, akinek Egyház nem kell.

Mi hát az Egyház?

Az Egyház a hívek szervezett s Krisztus rendelte közössége, amelynek éppen az ad szervezeti jelleget, hogy Krisztus parancsa szerint vannak benne vezetők és vezetettek, előljárók és alattvalók. Az előljárók azok, akik Krisztus rendeletéből az Egyházban a tanítói, szentségosztói és lélek-kormányzói hatalmat gyakorolják. Az Egyháznak ez a hierarchikus (papi) alkotmánya kétségtelenül magának Krisztusnak rendelése.

Krisztus azt mondja, hogy “az Isten országa bennetek vagy” és “nem szembetűnő módon jön el” (Lk. 17 20. 21).

Ezzel Krisztus azt az apostolok közt is kezdetben elterjedt tévhitet akarta helyesbíteni, amely szerint a zsidó messiásország valami evilági, fényes zsidó királyság formájában lép fel, külső hatalmi eszközökkel, csillogó fegyverek és győzelmi zászlók közt jelenik meg a földön. Ezzel szemben Jézus azt hangsúlyozza, hogy az Isten országa már itt van, köztetek és bennetek van; nem kell messzire menni, hogy megtaláljátok. Semmiképpen sem mondja azonban, hogy az Isten országa valami szervezetlen, láthatatlan, foghatatlan belső életstílus csupán, ahogy azt egyesek a 16. század óta magyarázni szeretnék.

Bizonyos-e, hogy Jézus egyáltalán Egyházat alapított? Nem elég a közvetlen hit őbenne?

Ha egyáltalán elfogadjuk az evangéliumot, el kell fogadnunk azt is, amit abban az Egyháznak Jézus által való alapításáról olvasunk. Az evangéliumban világosan és kifejezetten szó van az Egyházzal, amelyet Jézus *Péterre mint kőszálla* épít s amelyre, aki nem hallgat, olyan legyen, mint a pogány és vámos (Mt. 16, 18; 18, 17). Azonkívül ugyancsak az evangéliumban fel vannak sorolva Jézusnak azok az intézkedései, amelyek, még ha Jézus nem említené is kifejezetten az Egyházat, egy isteni tekintéllyel vezetett vallási közösség - az Egyház - megszervezését foglalják magukban.

Mi is az Egyház? Az egész földön élő katolikus keresztények társasága, amelynek látható feje: Szent Péter utóda. Ennek az Egyháznak jegyei mind Krisztustól erednek. Jézus a hívek lelki vezetését tanítványaira bízta, akiknek igehirdetését s szentségosztási tevékenységét mindenkinek igénybe kell venni, aki üdvözülni akar; vagyis egyházi szervezetet létesített, amelyben vannak vezetők és tagok, vannak egyházi előljárók és alattvalók, papok és hívek. Semmi kétség tehát, hogy Jézus nem pusztán iskolát vagy vallásfilozófiai elméletet akart alapítani, hanem Egyházat akart létesíteni, amelyhez tartozni mindenki köteles, aki az Egyházzal mint Jézus alkotásáról tudomást szerez.

Az Egyház feleslegesen tolakszik oda Isten és a lélek közé. Nincs szükség közvetítőre: a léleknek egyenesen kell Istenhez kapcsolódnia.

Mindkettőre szükség van: a lélek közvetlen Istenhez kapcsolódására és e kapcsolat létesítésében, szilárdításában s helyes irányításában szükség van Egyházzal. Az Egyház nem “tolakszik közbe” s nem választja el a lelket Istentől, hanem fordítva: a lelket Istenhez vezeti. Ahol Egyház nincs, ott komoly vallásosság sincs, vagy legalább nem az a szervezett, védett, törvényes vallásosság, amelyet Jézus rendelt. Aki az Egyházban nyűgöt és akadályt lát, az Jézus rendelésével helyezkedik szembe; ha valaki szemében az Egyház “közbetolakszik” Jézus és a lelkek közé, ennek a közbetolódásnak magának Krisztusnak határozott rendelkezése az oka.

Hány Egyházat alapított Krisztus?

Krisztus nyilván csak egy Egyházat alapított. Mindig csak egy Egyházzal, egy Isten országáról beszél s azt akarja, hogy mindnyájan teljes egységben ahhoz tartozzanak: “egy akol

legyen és egy pásztor” (Ján. 10, 16). Szent Pál abból vezeti le a házasság egységének s felbonthatatlanságának törvényét, hogy a hívők házassága “egy test és egy lélek, amiképp hivatástok egy reménységre szól. Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség” (Ef. 4, 4-5). Külön is hangsúlyozza, hogy az Egyházban nem szabad felekezeteknek, szakadásoknak lenni. “Kérlek azonban titeket, testvérek, a mi Urunk Jézus Krisztus nevére, hogy mindnyájan ugyanazt mondjátok és ne legyenek köztetek pártoskodások; hanem legyetek tökéletesen egyek ugyanegy értelemben és ugyanegy véleményben” (1 Kor. 1, 10).

Ezért mondja már a 2. század legelején a nagy vértanú-püspök, Antióchiai Ignác: “Ne tévedjétek, testvérek: aki szakadarságot követ, az nem nyerheti el az isten országának örökségét (Philad. 3, 2. 3.); és Szent Irenaeus, a nagy lioni vértanúpüspök a 2. század közepén: “Akik az Egyházon kívül vannak, azok az igazságon is kívül vannak.” Szent Ágoston pedig így int: “Ragaszkodjatok tehát, kedveseim, ragaszkodjatok mindnyájan egy akarattal az Istenhez mint Atyátokhoz és az Egyházhoz mint anyátokhoz” (In Psalm. 88; 2, 14).

Szó sincs róla tehát, hogy a “több-egyház” tanát, az egymástól minden lényegesben: tanban, szervezetben, törekvésben mélyen elütő felekezethalmazt Jézus és az ősegyház elveivel össze lehetne egyeztetni.

Krisztus tana oly gazdag, hogy egyetlen Egyház nem is fejtheti ki egész szépségét; kell tehát többféle egyháznak lenni, hogy egyik ezt, a másik azt a szint fejtsse ki jobban.

Ez a felfogás összekeveri a tartalom gazdagságát a tartalom belső lazaságával, s ellentmondásokat akar belevinni Jézus tanrendszerébe. Lehet egy tanrendszer mégoly gazdag, mégoly isteni; azért éppen, mert isteni, belsőleg egységesnek kell lennie, szilárdnak, határozottnak, nem pedig szétfolyónak, ellentétes magyarázatokat megtűrőnek, ellentmondások hordozójának. Az egyes mai felekezetek nem különböző színeket jelentenek csupán Jézus tanának kidolgozásában, hanem merev ellentéteket, ellentmondásokat, egymást kölcsönösen megsemmisítő és feloldó álláspontokat. Nem lehet azt mondani, hogy Jézus tanrendszerének “gazdagságából” az következne, hogy az egyik tan elvesse a szentségek belső hatékonyságát, a másik meg állítsa azt; az egyik szerint Jézus jelen legyen az Oltári-szentségben, a másik szerint nem; az egyik szerint legyen szabad akaratumk, a másik szerint ne legyen; az egyik szerint Jézus csalhatatlanul tanító Egyházat rendelt volna, a másik szerint az egész tanító, “pápás” egyház az ördög találmánya lenne. Ezek már nem “színárnyalatok”, hanem súlyos eltérések és lényegbeli ellentétek; ezeket Jézus mind együtt nem akarhatta, hacsak nem akarta a zűrzavart, az összevisszaságot, az örökös ellentmondást és harcot. Ő egységet akart, békét, szeretetet és szilárdságot mindenütt, de főleg Egyházában, amelyet szeretett s amelyért életét adta. (Ef. 5, 25.)

Az idézett ellenvetés tipikus példája annak a szavakkal ravaszkodó, szomorúan meghasonlott lelkiületnek, amely szépen hangzó szólamokkal szeretne kitérni az igazság kötelező ereje elől s Krisztus rendelkezéseinek megtagadását kenetes szavakkal akarja szépíteni.

A keresztény felekezetek szétszakadása s egymás ellen dolgozása a legszomorúbb jelenség, amelyet nem mentegetni, hanem őszintén és sürgősen likvidálni, megszüntetni kell.

Az Egyház: a Jézusban hívó keresztények összessége. Tehát nemcsak ez vagy az a részletes egyház. Isten előtt minden felekezet egyenlő.

Óriási tévedés! A Krisztustól rendelt Egyház nem egyszerűen az összes Jézus-hívők felekezeteinek gyűjtőneve, hanem csak a Jézus építette Egyház tagjai: azok, akik rajta állanak a sziklatalapzaton, amelyre Jézus az ő Egyházát építette; akik követik azt a pásztor, akit Jézus az ő egész nyájának kormányzatával megbízott. A többi állhat esetleg egyénileg jóhiszemű

tévedésből az Egyházon kívül, sőt e jóhiszeműsége folytán üdvözülhet is; de nem jár helyes úton és nem tagja Jézus Egyházának.

Tehát a görögkeletiek vagy a protestánsok nem tagjai Jézus Egyházának?

Lehetnek tagjai “lélek szerint”, vagyis: ha jóhiszeműen tévednek s lelkük mélyén mindenképpen Jézus igaz Egyházához akarnak tartozni, akkor lélekben és öntudatlanul szintén az igaz Egyházhoz tartoznak; de hivatalosan és kifejezetten nem. Jézus igaz Egyháza csak a katolikus Egyház.

Nem hallatlan türelmetlenség és nagyravágás ez?

Ismételjük: lélekben Jézus tanítványai lehetnek mások is, de valóságban s szervezetileg csak a katolikusok tagjai az igaz, krisztusi Egyháznak, Türelmetlenség-e ezt állítani? Csak akkor lenne az, ha merő emberi gögből vagy öntúlbecsülésből, jogtalanul és alaptalanul tartanók magunkat Jézus egyedüli igaz Egyházának. Azonban nem így van. Jézus maga az, aki csak egyedül a szentpéterei, vagyis a katolikus Egyházban valósítja meg az általa alapított igaz Egyház ismertető jegyeit. Ennek a megállapítása pedig nem türelmetlenség, hanem egyszerű engedelmesség és hűség Jézus rendelkezései iránt.

Min lehet megismerni, hogy a sokféle keresztény egyház közt melyik az igazi, törvényes, egyetlen, Krisztus alapította Egyház?

Azon, hogy melyiken teljesebben együttesen a krisztusi rendelkezés jegyei: az egység, a szentség, egyetemesség és apostoliság. Ezek a jegyek egyenként és összesen tökéletes módon csakis a római katolikus Anyaszentegyházban teljesülnek. Más felekezetekben sem a teljes egység, intézményes életszentség, sem az egyetemesség, sem főleg az apostoli Egyháztól való törvényes leszármazás s a ma is fennálló apostoli egyházközponttal, vagyis Szent Péter székével való tökéletes összhang fel nem található.

A római Egyház már rég megromlott s csak idő kérdése, mikor omlik végleg össze.

Ennek határozottan ellentmond Jézus csalhatatlan ígérete, hogy ő Egyházával marad “minden nap, a világ végezetéig” (Mt. 28, 20) s az a másik kijelentése, hogy amíg az Egyház Szent Péter sziklatalapzatán áll, addig “a pokol kapui nem vesznek erőt rajta” (Mt. 16, 18). Jézus mondott-e hamisat, avagy a katolikus Egyház ellenségei beszélnek félre?

A katolikusok szerint tehát övük az “egyedül üdvözítő Egyház”?

Ha Jézus csakugyan csak egy Egyházat rendelt s arra bízta az üdvözülés eszközeit, akkor természetes, hogy csak ez az egy, törvényes Egyház az egyedül üdvözítő. Csak egy Isten van, egy kereszttség, egy hit, mondja Szent Pál. “Akik az Egyházon kívül vannak, azok az igazságon is kívül vannak”, mondja Irenaeus. Ebből azonban nem következik, hogy akik jóhiszeműleg vannak az Egyházon kívül, ne tartozhassanak lélekben, öntudatlanul is szintén ebbe az Egyházba s így ne üdvözülhessenek.

Mi címen nevezzük a pápát Péter jogutódjának? Vajon Szent Péter a római püspökre hagyta-e különleges joghatóságát?

Szent Péter igenis mint római püspök halt meg: ebben ma komoly történészek között nincs többé vita. A törvényes római püspök Szent Péter apostol törvényes utódja s így különleges joghatóságának is örököse. Mert hiszen Krisztus Urunk, ahogy az Egyházat magát s az ő egész művét nemcsak néhány évre vagy évtizedre szánta, hanem mindenkorra: “a világ végezetéig”, ahogy ő maga mondja, úgy annak alkotmányát is, vagyis a központi egyházkezelést, Péter főapostoli tisztjét, mindenkorra alapította. Nem Szent Péter hagyta tehát utódaira a pápai hatalmat, hanem maga Jézus rendelkezett így, amikor Szent Pétert Egy-

házának fővezetésével bízta meg s mint magát az Egyházat s annak lényeges kormányzati rendszerét, úgy ezt a fővezetői tisztséget is örök életűnek rendelte.

Van-e arra bizonyíték, hogy Péter csakugyan Rómában élt és halt meg?

Erre számos bizonyíték van s ezek alapján ma már a komoly protestáns történészek is kénytelenek meghajolni e történeti tény előtt. Maga Szent Péter apostol első levelének végén (5, 13) világosan céloz arra, hogy ezt a levelet Rómából (“Babilonból”) írja, vagyis az akkori pogányság központjából. Világosan tanúskodik Szent Péter római időzéséről Római Kelemen († 97), Antióchiai Ignác († 107), Korinthusi Dénes († 170 körül), Irenaeus († 202) s mások. Soha az ősegyház írói közt erre nézve kétség nem merült fel s ma már minden komoly protestáns történész is elismeri azt.

A pápaság tana nincs benne a bibliában.

De bizony benne van és mennyire benne van! Persze nem ezzel a szóval: pápaság; hiszen az a szó sincs benne: Szentháromság. De benne van a lényege, a fogalmi tartalma, mégpedig egészen világosan. Benne van Jézus szavaiban az a határozott rendelkezés, hogy ő Egyházát Péterre mint kőszálra építi s ez lesz az Egyház szilárdságának feltétele, amelynél fogva “a pokol kapui nem vesznek erőt rajta”. Határozottan benne van a Szentírásban, hogy Jézus Péternek, a főapostolnak, adja át a mennyek országának, vagyis az Egyháznak kulcsait, ami nyilván annyit jelent, hogy őt teszi meg az Egyház legfőbb kormányzójának, törvényhozójának, vezetőjének. Amit Péter megköt vagy megold a földön, azt az Isten is megköti vagy megoldja az égben. Lehet-e a pápai teljes jogú egyházi kormányzóhatalomnak világosabb kifejezése a bibliában? Azonkívül Jézus világosan mondja azt is, hogy Pétert egész nyája őrzőjévé, vezetőjévé, pásztorává teszi: “Legeltesd a bárányaimat is, a juhaimat is!” (Máté 16, 18 k.; Ján. 21, 15-17.) Aki azt mondja, hogy a pápaság nincs benne a bibliában, az félrebeszél. Az éppen oly jogon azt is mondhatná, hogy magának a Szentháromságnak a tana sincs benne a bibliában.

Mindenesetre az sincs benn a bibliában, hogy Luther vagy Kálvin Istentől rendelt reformátorok lettek volna s tanításaik hitelt érdemelnek. Hát akkor ezt milyen alapon hiszik, akik “csak azt hiszik, ami benn van a bibliában”?

Az apostolok mind egyenlő rangúak voltak, sőt Szent Pál maga mondja, hogy erélyesen szembeszállt Péterrel.

Szent Pál a megkeresztelt zsidóknak a mózesi törvény alól való mentesítése ügyében csakugyan több következetességet kívánt Szent Pétertől s ennek a gyakorlati vagy módszerei kérdésnek tekintetében hibáztatta Péter eljárását. Ez azonban még semmiképpen sem jelenti, hogy nem ismerte volna el joghatósági fölényét. Lehet valakinek a kormányzati eljárását bírálni, erélyesen is, ez még nem jelent sem forradalmat, sem a főhatóság elvi megtagadását. Hogy az apostolok nem voltak egyenrangúak, hanem Pétert ismerték el fejüknek, mutatkozik abban is, hogy a Szentírás Pétert mindig megkülönböztető módon említi s Péter az, aki az első ú. n. apostolzsinat határozatát ünnepélyesen kihirdeti. (Csel. 15, 28).

A “kőszikla” szóból nem lehet Péter elsőségére következtetni. Nem Péterről, hanem a hitről mondja Jézus, hogy ez az a kőszikla, amelyen az ő Egyháza épül.

Ez a magyarázat kereken ellene mond a tényeknek. Jézus nem Péter hitét jelölte meg kőszálnak, hanem Pétert magát. A hit csak előfeltétel volt, az alap, amelyért azután ez a kitüntetés érte Pétert, a hit birtokosát. Annyira Péter személyét emeli itt ki Jézus, hogy ünnepélyesen még az atyja nevét is felemlíti: “Boldog vagy Simon, Jónás fia...” “Én pedig mondom neked: te kőszikla vagy”: itt is nyilvánvalóan a személyt emeli ki.

Megerősíti ezt mint egyetlen lehetséges magyarázatot az összefüggés is, névleg a következő szöveg, ahol Jézus a mennyek országának a kulcsait is rábízta Péterre. Egy merő elvont hitre nem lehet kulcsokat bízni, vagyis - mivel a kulcsok hatalma a keleti nyelvekben ezt jelenti - kormányzó s törvényhozó joghatóságot ruházni át. "Amit te megkötsz a földön... amit te megoldasz a földön..." szintén mind nyilvánvalóan személyt illető kitüntetés és megbízás. Végül a János evangéliumában foglalt felszólítás is: "Legeltesd az én juhaimat, bárányaimat" sehogy sem magyarázható pusztá hitre, mert nem a hit az, ami legeltet, hanem csakis a személyre, akit Jézus nyája legeltetésével, Egyháza kormányzásával megbíz.

Mindez oly világos, hogy maga a protestáns teológus Pfleiderer is megjegyzi: ezt a jézusi kijelentést csak az irányzatos felekezeti elfogultság magyarázhatta másképp, mint a pápaság értelmében.

Azonban Jézus csakhamar utána sátánnak nevezi Pétert! Csak nem alapíthatta Egyházát "sátánra"?

Sajátságos ellenvetés! Hogy milyen értelemben nevezi Jézus Pétert "sátánnak", külön kérdés. De akármily értelemben nevezi, azért csak ott marad a jézusi szó, hogy igenis erre a Péterre mint közsiklára építi Anyaszentegyházát. Le lehet ezt tagadni? Meg nem történtnek tekinteni? Csak azért, mert egy másik krisztusi kijelentés ennek látszólag ellentmond?

Látszólag! Mert figyeljünk csak jobban: Jézus nem "nevezi" Pétert egyszerűen sátánnak, hanem amikor az a közelgő kínszenvedéstől akarja elriasztani Jézust, emez így felel: "Távozzál, sátán", ami inkább annyit jelent, hogy "ne hallgass, Péter, e sátáni gondolatra", "távoztasd el a sátánt tőled és tőlem", "ne kísérts és ne légy olyan, mint a kísértő sátán!" Ez az erélyes rendreutasítás még nem jelenti azt, hogy Jézus a Péterre vonatkozó előbbi ünnepélyes ígéreteit és kijelentéseit most egyszerre visszavonta volna; látjuk ezt abból, hogy amit itt Máténál Péternek ígért, azt Jánosnál, feltámadása után teljesíti is és újra megerősíti.

Egyébként a "sátánra" való utalás a kálvini magyarázkodással sem volna sehogy sem összeegyeztethető, mert Jézus éppoly kevésbé bízhatta volna Egyházát egy sátán hitére, mint annak személyére.

Az ilyen mesterkéltn kibúvók jellegzetes példái annak a furcsa szentírásmagyarázatnak, amely egy látszólag neki kedvező szón nyargal s arra egész elméleteket épít s ugyanakkor az összefüggést mellőzi és három-négy-öt más, világos jézusi mondást fölényesen figyelmen kívül hagy. Pedig az Úr igaz szándékait igazán csak úgy ismerjük meg, ha szavait mind, egyszerre vesszük figyelembe s azokat úgy egyeztetjük, hogy valamennyinek megmaradjon a komoly és elfogadható értelme.

A helyzet világos: Jézus igenis Pétert jelölte meg leendő Egyháza fejévé; viszont egy hibás megjegyzésért erélyesen rendreutasította őt. A kettő közt nincs semmi ellentmondás.

A "mennyek országának kulcsai" nyilván csak gondnoki, "kulcsári" feladatot jelentenek, az Anyaszentegyház külső ügyeinek rendezését, de nem joghatóságot és felsőbbbséget.

Nem így van; mert az "ország" vagy város kulcsainak átadása a régi nyelvekben mindig a teljhatalmú kormányzás jogát jelentette. Ez tűnik ki egyébként Jézus következő magyarázó szavaiból is: "Amit te megkötsz a földön, meg lesz kötve mennyben is" stb., vagyis: nemcsak az Egyház anyagi gondját bízom rád, nemcsak a külső, adminisztratív teendőket, hanem: a törvényhozást, kormányzást, a lelkek teljesjogú irányítását, mégpedig úgy, hogy minden e nemű tevékenységed isteni tekintéllyel történik s a mennyben is helybenhagyást nyer.

“Legeltesd az én bárányaimat, juhaimat”: ez csak annyit jelent, hogy: tápláld őket az én igazságaimmal. De nem jelent kormányzói felsőbbiséget az egész Egyház felett. Táplálni még nem annyi, mint kormányozni.

Csakhogy a “legeltesd” szó a görögben nem éppen csak etetést, mezőre vezetést és táplálást jelent, hanem általában: pásztorkodást, gondoskodást, vezetést, kormányzást. Ezért nevezi pl. Homérosz is a királyokat “népek pásztoraiknak”. A pásztor nemcsak táplál, hanem vezet, irányít, óv, gondoskodik; ő a nyáj főnöke, kormányzója.

Akkor miért nem ismerik el a görögkeletiek a római püspököt pápának?

Mert az egyenetlenség szelleme és a pártoskodás szenvedélye elvakította őket. Mert politikai ambíciójuk nem engedte, hogy ők, Konstantinápoly népe, a birodalom fővárosának lakosai, a magát mindig kiválóbbnak képzelő Kelet Egyháza alárendeljék magukat a politikailag akkor már jelentéktelen Róma püspökének. Abban tévedtek, hogy azt hitték: az Egyház legfőbb kormányzata csak holmi politikai hatalmasságok függvénye lehet s a szelidség és alázat szelleme helyett a politikai versengés és nagyravágyás szelleméhez igazodtak.

Kezdetől fogva mutatkozott-e ez az ellentét Kelet és Nyugat között?

Bizonyos külsőségekben, pl. a szertartási életben igen, de hitben s egyházfegyelemben nem. A keletiek hosszú évszázadokon át maguk is elismerték a római püspök főségét. Már az első pápák egyike, Római Kelemen († 97 Kr. u.), teljes felsőbbiségi tudattal rendelkezett a korinthusi hívekkel szemben; hasonlóképp I. Viktor pápa a húsvét megülésének módját illető vitában. Az első egyetemes zsinaton is (325. Nicea) a pápa követői elnököltek s ezek - egy püspök s három egyszerű pap - első helyen írták alá a zsinati határozatokat, tehát az összes többi püspök előtt. A kalcedóni zsinaton (451) I. Leó pápa levelének felolvasása után a zsinati atyák, csaknem mind görögök s keletiek, felugráltak helyükről s így kiáltottak fel: “Leóban Péter beszélt!” s szót fogadtak a pápának.

Így maradt ez egészen a 9. századig, amikor a konstantinápolyi püspöki székbe a császári szeszély egy nagyravágyó világi hivatalnokot, a tehetséges, de teológiailag járatlan és lelkiismeretlen Photiust ültette, aki tisztán politikai szenvedélyeket vonultatott fel Róma ellen s ki-mondta az elszakadást. Az elszakadást akkor még visszacsinálták, de két évszázaddal utóbb egy hasonlóképp szenvedélyes és nagyravágyó konstantinápolyi püspök, Cerularis Mihály, újból szakadásba vitte Keletet.

Ez bizony nem Krisztus parancsának teljesítése, hanem az Egyháznak politikai szenvedélyekkel való beszennyezése volt. Attól kezdve pedig oly féktelen izgatás folyt Keleten Róma ellen, hogy egy rövid egyesülési kísérleten kívül (Flórenc, 1439.) a szakadás valósággal bele-gyökeresedett a keletiek lelkébe.

Hát a protestánsok miéért nem ismerik el a pápát?

Mert Luther Márton a maga tévedéseit a pápai tekintéllyel szemben is védelmezni akarta s forradalomba ment. Felforgatást akart csinálni az Egyházban, s így szükségképen szembe-találta magát az egységet őrző pápai tekintéllyel. Luther Márton nem evangéliumi érvek, hanem a maga egyéni szentírásmagyarázatához való merev ragaszkodása vitte a pápaellenességbe és szakadásba. Ugyanez áll a többi hitújítóról, akik a pápában nagyon helyesen az egyházi egység és törvényesség őrzőjét látták s mivel ők ezt az egységet s törvényességet el akarták az útjukból tolni, azért indítottak késhegyig menő harcot az egység szimbóluma és őre: a pápaság ellen.

A pápák akkor meg is érdemelték, hogy a hitújítók kikeljenek ellenük.

Egyénileg sajnos, egyik-másik renaissance-korbéli pápa csakugyan alkalmat szolgáltatott arra, hogy vádat emeljenek s támadást intézzenek ellene. De Luther és a többiek abban hibáztak,

hogy nemcsak a pápák egyéni hibáit ostromozták, hanem magát a pápaságot, a pápai intézményt s az Egyház egységét; s ebben feltétlenül súlyosan tévedtek. Ez a tévedésük annál súlyosabb volt, mert ők maguk szintén nem voltak mentek vaskos emberi fogyatkozásoktól. Így Luther Márton nyilvánosan megszegte papi és szerzetesi fogadalmát, a világi urakat az egyházi vagyon jogtalan eltulajdonítására, tehát egyházrablásra bízta, a szabad akarat tagadásával s a jócselekedetek vélt szükségtelenségének hangoztatásával rettenetes erkölcsi süllyedést okozott s “asztali beszédekben”, valamint irataiban hallatlan gyűlölködést és erkölcsi szabadságot engedett meg magának.

Kálvin erkölcsileg szigorúbb volt, de viszont a gyűlölködésben talán még Luthert is felülmúlta s Genfben valóságos véstörvényszéket állított fel, amely halállal, számkivetéssel, jószágelkobzással és börtönnel büntette azokat, akik neki ellentmondani mertek. Pedig ő még csak felszentelt pap vagy püspök sem volt és semmiféle törvényes jogcímmel az egyházi ügyek intézésében nem rendelkezett.

Ha már választanom kell Krisztus Egyháza és a pápa egyháza közt, inkább Krisztus Egyházát választom.

Csak az a baj, hogy a kettő közt választani nem lehet, mert a kettő egy és ugyanaz. A pápaságot Krisztus rendelte, ebben semmi kétség. Aki tehát olyan Krisztus-egyházat keres, amelyben nincsen pápa, az a levegőben kereskedik. Érdekes, hogy ilyen olcsó jelszavakkal hogyan lehet az együgyű embereket megnyergelni! Az persze nem jut eszükbe ezeknek a szegény félrevezetetteknek, hogy talán inkább egy kissé módosítva állítsák fel a szarvas okoskodást; ilyféleképpen: Ha választanom kell Krisztusnak Szent Péterre épített igaz Egyháza és a Luther Márton vagy Kálvin János egyháza között, már akkor igazán inkább a Krisztus Egyházát választom! Pedig valójában ez a helyzet. Itt Krisztus Egyháza, ahogy azt az Úr maga Péterre építette (Mt. 16, 18, 19); ott emberi egyházak, amelyeket a 16. században emberek önkényesen állítottak össze.

Az igaz keresztény egyedül csak az Isteni tekintély előtt hajol meg, a katolikusok pedig emberi tekintélyek előtt hajlonganak.

Kár az ilyen üres beszédekkel négyszáz év óta mindig újra előhozakodni s feleslegesen háborítani a békét. Mert a katolikusok is csak az egy igaz Isten előtt hajolnak meg, mint végső s legfőbb tekintély előtt, azonban az Isten kedvéért s az Isten rendelése szerint meghajolnak azok előtt az emberi tekintélyek előtt is, akiket Isten állított fel a hívek vezetésére. Vajon ez bálványozás? Hát az állami életben vagy pedig a hadseregben nem úgy van-e szintén, hogy nemcsak az államfőnek magának kell engedelmeskedni, hanem mindazoknak, akik a legfőbb hatalomnak törvényes részesei és képviselői: tehát kormánynak, főispánnak, alispánnak, a hadseregben minden felettes tisztnek? Egyébként igaz-e, hogy a protestánsok csak az isteni tekintély előtt hajolnak meg vallási és felekezeti dolgokban? Nem legfőbb tekintély-e az ő szemükben is a maguk püspöke vagy konventje? S még inkább: Luther Márton s a reformátorok hagyománya? Hiszen akárhány protestáns tételt csak azért tartanak oly csökönyösen, mert Luther vagy Kálvin így tanította, mégha maguk belül aligha hiszik is el azt (pl. a predestinációt). Mi több, még a keresztény őshagyományból is nagyon sokat szó nélkül átvettek, ami pedig nincs benne a Szentírásban: a gyermekkeresztelést, a vasárnap megszentelését a szombat helyett, bizonyos ünnepek megülését, a szentírási könyvek ama lajstromát és szövegét, amely mellett közvetlenül csakis a katolikus egyházi hagyomány tanúskodik. Minek akkor másnak felróni azt, amit mi is gyakorolunk és részben nagyon helyesen és okosan gyakorlunk?

Magáról a bibliáról is csak az Egyház tekintélye alapján tudjuk, hogy biblia és Isten igéje!

A szájhagyományok megbízhatatlanok.

Nem is “szájhagyományok” előtt hajlunk meg mi katolikusok; ezt a félrevezető szót csak félrevezető szándék találhatta ki. A keresztény hagyomány (tradíció) az Egyház hivatalos, ősi tanítását jelenti, nem “szájhagyományt”, vagyis mendemondát, mint ahogy egyes elmaradt hitvitázók ezt a hiszékenyekkel elhithetni szeretnék.

Krisztus mindenkiért meghalt, nemcsak egyetlen Egyház tagjaiért.

Krisztus mindenkiért meghalt, de épp ezért azt akarja, hogy mindenki tartozzék is bele abba az Egyházba, amelyen keresztül Ő minket megváltó halálának gyümölcseiben részesít s amelyet mint az üdvösség eszközt hagyott reánk. Mindenki üdvözülhet, de akkor az igaz Egyházhoz kell csatlakoznia: így parancsolta maga Jézus, Az Egyházon kívül csak az üdvözülhet, aki jóhiszemű, legyőzhetetlen tévedésből nem tartozik hozzá.

A görögkeleti egyház is apostoli eredetű.

Bizonyos fokig kétségtelenül, hiszen az apostolok elsősorban Keleten térítettek s alapítottak egyházközségeket. Azonban itt nem csupán az anyagi és történeti eredet kérdéséről van szó: hogy itt vagy ott a kereszténység történetileg az apostolok alapítására vezetendő-e vissza, hanem formai és jogi apostoliságról. Vagyis arról, hogy valamely kereszténység szerves egységben maradt-e azzal a Krisztus rendelte apostoli egyházkormányzattal, amelynek ugyancsak Krisztus rendelkezéséből Péter a látható feje, illetve az ő utódai a római székben. Ha valamely egyházban a Péterrel való jogi kapcsolat megszakadt, az nem apostoli egyház többé, abban megszakadt az apostoli jogfolytonosság. Ezért nem apostoli pl. az anglikán egyház sem, bár a canterbury anglikán érsek csakugyan annak a püspöknek utóda, akit valamikor Nagy Szent Gergely pápa küldött ki a brit-szigetek megtérítésére.

A pápa is csak bűnös, esendő, tévedő ember, miért legyen az ő szava szentebb, mint a Szentírás szava?

Senki sem mondja, hogy a pápa szava “szentebb”, mint a Szentírás szava. De a pápa nem is tanít soha semmit, ami a Szentírással ellenkezik. Erre az Egyház 19 százados történetében hiába kutatnánk egyetlen példa után! Azonban ahol a Szentírás nem szól, vagy ahol nem szól elég világosan s az a kérdés, vajon a Szentírásnak melyik a helyes értelmezése, ott a pápa szava szent, éppen mert Krisztus akarja, hogy hallgassuk őt. Másképp nem küldhetné hozzá minket örök kárhozattal terhe alatt (Mk. 16, 16); nem kötelezhetne minket az Egyház szavának olyan hallgatására, hogy aki azt nem hallgatja, azt mint “pogányt és vámost” el kell kerülnünk. (Mt. 18, 17.)

Hogy a pápa maga is csak bűnös, esendő, tévedő ember, az itt nem változtat semmit. Hiszen nem az ő egyéni életszentsége vagy okossága az alap, amelynél fogva rá hallgatnunk kell, hanem Krisztus parancsa és a Szentlélek ama támogatása, amely nem engedheti őt megtévedni, valahányszor mint az apostolfejedelem utóda az egész Egyház nevében beszél. (Lk. 22, 32.) Az állami törvény is szent, a bíróság ítélete is szent, tekintet nélkül arra, hogy a törvényhozó vagy a bíró maga a saját egyéni életével mennyire kiváló, tökéletes vagy példaadó ember.

A pápák is csalatkozhatnak és vétkezhetnek; a történelem tele van a pápák bűneivel.

Az ellenvetés itt két dolgot kever össze: a csalatkozhatatlanságot és a vétkezhetetlenséget. Senki sem mondja, hogy a pápák nem vétkezhetnek s hogy a történelem folyamán nem vétkeztek, néha bizony súlyosan is. Egészen más dolog az egyéni vétkeknélküliség és egészen más a hivatali csalatkozhatatlanság. Azért mondjuk, hogy hivatali, mert egyéni vélekedéseiben a pápa sem csalatkozhatatlan; hanem csak akkor az, ha mint az egész Egyház feje, valamiről hivatalosan és ünnepélyesen (ex cathedra) kijelenti, hogy az a krisztusi hitletéhez tartozik.

A pápának ez a csatkozhatatlansága logikus folyománya az Egyház csatkozhatatlanságának, amelyet Jézus ünnepelesen hirdetett, amikor az Egyházra való hallgatást örök kárhozat terhe alatt követeli, azt mondván, hogy “aki az Egyházra nem hallgat, legyen nekünk mint pogány és vámos” (nyilvános bűnös; Mt. 18, 17).

A pápák közt voltak önzők, álnokok, kegyetlenek, erkölcstelenek, cselszövők, egészen méltatlan emberek. Ezek volnának Krisztus csalhatatlan helytartói?

Sajnos, voltak méltatlan pápák is; igaz, hogy 262 közt legföljebb 8-10. De a legtöbb pápa, ha egyénileg egyben-másban hibázott is, komoly főpap volt, sok köztük az életszentség s vértanúi hősiesség példája. Az egyéni bűnösség azonban maga semmiképp sincs ellentétben a hivatal és krisztusi rendelés szentségével; a csatkozhatatlanság pedig nem jelent egyéni büntelenséget.

Az Egyház csatkozhatatlan lehet, a nélkül, hogy a pápa maga az lenne.

Ha egyszer a pápa az egész Egyház feje és tanítója, az Egyház nem lehet csatkozhatatlannabb, mint a pápa maga, mint az Egyház feje és képviselője. Ennek ellenkezője belső ellentmondás lenne. A pápa, ha hivatalosan s ünnepelesen tanít, az Egyháznak tanítását adja elő s ha az Egyház többi része (ami egyébként lehetetlen) vele ellenkezőt tanítana, az már nem az Egyház hivatalos tanítása lenne, hanem egyesek vagy akár tömegek tévedése volna.

A pápák is tanítottak olyasmit, ami később tévedésnek bizonyult.

Ez lehetséges, de nem tanították azt ünnepelesen s hivatalosan, mint az Egyház legfőbb tanítói. Amikor a pápa valamit hirdet, akkor azt kétféleképpen teheti: ünnepeles vagy rendes, egyszerű formában. A csatkozhatatlanság csak az előbbi esetben illeti meg.

Akkor hát szabad a pápának ellen is mondani, amikor nem ünnepelesen tanít valamit?

Ha a pápa nem ünnepelesen, “ex cathedra” jelent ki valamit, mint az Egyház hivatalos tanát, akkor illő tisztelettel és mérséklettel igenis szabad ellene is mondania annak, aki megfelelő teológiai képzettséggel rendelkezik s úgy látja, hogy valamely tétel körül vannak szempontok, amelyeket a pápa nem ismert eléggé. Kellő tisztelettel s mérséklettel, vagyis: nem a lázadás és öntúlbecsülés alapján, hanem azzal az engedelmes készséggel, hogy amennyiben mégis tévedünk, szívesen alárendeljük magunkat az illetékes bírónak, vagyis a pápa döntésének. Ilyen szembehelyezkedés lehetett az, amikor Szent Pál (inkább fegyelmi, mint tani kérdésben: a zsidó-keresztények befogadásának feltételeit illetően) “szembhelyezkedett Péterrel”; mire Péter meg is hajolt az ő érvelése előtt. Mihelyt azonban a pápa valamit az egész Egyház nevében ünnepelesen definiál, elhatároz, dogmának jelent ki, ellentmondásról többé szó sem lehet, így volt ez pl. a vatikáni zsinaton is: amíg a határozatokat a pápa ki nem hirdette, a jelenlevő püspököknek joguk volt másképp vélekedni, mint ahogy a pápa vélekedett; utána azonban valamennyinek el kellett ismerni a pápai döntést és csakugyan valamennyien, még az előbb ellenzékiek is, elismerték azt.

A pápaság csak évszázadokkal Krisztus után alakult ki, mégpedig a politikai nagyravágyás alapján. Addig az egyes egyházak mind egyenrangúak voltak.

Teljes történelmi tévedés. A római püspököt igenis mindjárt legelejétől mint az egész Egyház fejét és örét ismerték el a többi egyházak vagy egyházi központok is. Már Római Kelemen pápa, az I. század végén, parancsoló módon ír levelet a korinthusi híveknek. Antiochiai Ignác († 107-110) a római egyházat a “szeretközösség fejének” nevezi, Sz. Viktor pápa (191 körül) kiközösítés terhe alatt kötelezi az ázsiai egyházközösségeket, hogy a húsvéti ünnep idejének megállapításában az ő utasításait kövessék. Szent Irenaeus 180 körül kijelenti, hogy az egész Anyaszentegyházra nézve a római püspök az irányadó, mert ő Szent Péter utódja, s fel is sorolja az első 13 pápa nevét. Ennek az őskeresztény tanúnak, aki eredetére nézve maga

is keleti, bizonyágtételét érdemes szóról-szóra kiírni. Azt írja Irenaeus a római egyházzal: “Ezzel az egyházzal az ő kimagasló fejedelmiségénél fogva az egész Egyháznak meg kell egyeznie, vagyis mindazoknak a híveknek, akik bárhol is laknak, mert ebben az egyházban őrizték meg az ősök az apostoloktól átvett hagyományt.” (Adv. haer, III. 3, 2.) Tertullianus, aki a montanista eretnységhez csatlakozott, gúnyolódva írja Szent Kallixtus pápáról, hogy magának tulajdonítja azt a hatalmat az egész Egyház felett, amelyet Krisztus Urunk csak Péter apostolnak személy szerint adott. Ez is jele, hogy a katolikusok már akkor, 200 felé, a római püspököt Szent Péter apostol teljes hatalmú utódjának tekintették. 251-ben Szent Cyprián kartágói püspök hosszasan és ékes szavakkal magasztalja a római püspök fennhatóságát az egész Egyház felett, ami annál többet jelent, mert ő maga bizonyos ügyekben vitát folytatott a pápával. Előbb kifejti, hogy bár Krisztus több apostolt rendelt, mégis Péternek adta a legfőbb egyházkormányzati hatalmat; majd így folytatja: “Vajon a hitben megmaradt-e az, aki az Egyháznak ezt az egységét nem tartja? Vajon, aki az Egyházzal szembeszáll s annak ellenáll, bízhatik-e abban, hogy ő maga az Egyháznak tagja?” Majd a római Egyházat “Péter katedrájának” és “vezető egyháznak” nevezi. Ugyanakkor mindenki, még az eretnekek vagy letett püspökök is, állandóan Rómába fellebbeznek, a római püspöktől kérnek és fogadnak el döntést. Hogy mondhatja ezek után valaki jó lélekkel, hogy a római pápaság csak századokkal Krisztus után alakult?

A római Szentszék felsőbbsege nem politikai nagyravágyáson épült tehát, hanem mint ugyanezek az ősrégi tanúk hangoztatják: azon a hiten, hogy Jézus maga rendelte Pétert s vele Péter törvényes utódait az Egyház legfőbb vezéreikül.

A papi hatalomnak az apostolok Egyházában semmi nyomát nem találjuk.

Az apostolok kora és működése tele van a hierarchikus hatalom öntudatával és gyakorlásával. Úgy lépnek fel, úgy tanítanak s kormányoznak, mint akik nem maguktól vették erre a hatalmat, hanem Krisztustól s az Istentől. Tudatukban él, amit Krisztus maga mondott nekik: “Aki titeket hallgat, engem hallgat és aki titeket megvet, engem vet meg” (Lk. 10, 16). “Átok alatt legyen” az, mondja Szent Pál, aki, még ha égből szállott angyal is, más evangéliumot hirdetne, mint amit ők, az apostolok hirdettek (Gal. 1, 8). Krisztus küldésére hivatkoznak (Róm. 1, 1. 5; 15, 18. 19; 1 Tessz. 2, 13; 2 Tessz. 1, 8; 3, 14). Parancsokat adnak az Egyháznak (Csel. 15, 28 k.; 16, 4; 1 Kor. 11, 2. 34; 5, 3; 1 Tim. 1, 19 k.). Ugyanezt a joghatóságot bízták az általuk felszentelt püspökökre is. Nem lehet tehát azt mondani, hogy kezdetben az Egyházban nem volt hierarchia és papi felsőbbség.

Legalább is a pápai hatalomnak, Péter felsőbbségének nincsen nyoma az apostoli Egyházban.

De mennyire van nyoma! Az evangélisták s az apostolok iratai állandóan első helyen említik Pétert (“Péter és a vele valók”, “Péter és a tizenegy”, “Péter és a többi apostolok”, sőt egyszer így is: “Péter és az apostolok”, Mk, 1, 36; Lk. 8, 45; Csel. 2, 14. 37; 5, 29). Állandóan Péter elnököl és szól a többiek nevében is (Csel. 1, 2. 4. 10), ő hozza meg a végzést (15), látogatja és megerősíti az egyházközségeket. (Csel. 9, 32 kk.)

A pápák csak lassan ragadták magukhoz a hatalmat az egész Egyház felett.

Ez nem áll, mert a pápai főhatalom az evangéliumban is világosan ki van emelve s a keresztény ősegyház minden lényeges esetben teljességgel a pápai felsőbbség szerint igazodott. Mindössze a főhatalom gyakorlásának módja körül figyelhető meg fokozatos, történeti fejlődés, amennyiben az Egyház a Jézus rendelkezéseiben foglalt elvet, mint általában a legtöbb krisztusi kijelentést, csak fokozatosan dolgozta ki a maga teljes tisztaságáig. Hiszen még Jézus istenségének végső és teljes dogmatikai világosságú leszögezése is csak az ariánus harcok folytán, a niceai és következő zsinatok által történt meg. Ugyanígy a pápaság tanát alapjában kezdettől fogva elismerte s vallotta az egész Anyaszentegyház; mégis, az elv gya-

korlati alkalmazásában egy-ideig bizonyos tapogatódzás mutatkozott s helyenkint elhomályosító törekvések is érvényesülhettek. Éppen e miatt lett szükséges a krisztusi tanítás teljes tisztázása, ami főleg a vatikáni zsinat érdeme (1870).

E szerint kötelesek volnánk mindenben az Egyházra hallgatni?

Hit és erkölcs dolgában természetesen; ezért mondja Szent Pál, hogy az Egyház “az igazság oszlopa és erőssége” (1 Tim. 3, 15).

Ezért is vallotta már az ősegyház is Szent Cyprián püspök szavával: “Nem lehet annak atyja az Isten, akinek nem anyja az Egyház.”

Mindez az apostolokról szól, de nem a mai papoktól.

Krisztus kifejezetten minden időkre alapította Egyházát (Lk. 1, 32; Mt. 28, 20; 13, 39; Ján. 14, 16 k.; 1 Kor. 11, 26), tehát annak szervezeti formáit is. Olvassuk, hogy már maguk az apostolok is utódokat szenteltek fel, pl. Szent Pál Titust és Timoteust felszentelte, s meghagyta nekik, hogy viszont majd ők is másokat szenteljenek fel utódokul és segítőtársakul az apostolkodásban (Csel. 14, 22; 1 Tim, 1, 3. 18; Tit. 1, 6; 2, 15). Ugyanezt írja Római Kelemen is az apostolokról (1 Kor. 42. és 44).

Csak az a kérdés tehát, kik az apostolok törvényes utódai, akik meg nem szakadt folytonosságban tőlük származtathatják a felszentelést és kiküldetést. Kétségtelen, hogy a katolikus papság az apostoli jogutódlás alapján áll, ez pedig hiányzik ott, ahol a saját bevallásuk szerint is csak a nép választja s apostolutódi jogfolytonosság nélkül való, fel nem szentelt püspök “avatja” fel a lelkészeket.

Más egyházaknak is vannak szentéletű és istenfélő híveik, sőt vértanúik is, pl. ma Oroszországban. Lehetséges-e, hogy ezek mind hamis hiten vannak?

Bizony lehetséges. Mert más kérdés, hogy a hit, amelyet vallanak, helyes és törvényes-e és más: hogy ők maguk, személy szerint, lelkületük szerint mennyire felelnek meg annak a lelkiismereti törvénynek, amelyet helyesnek ismernek. Alanyilag a pogány is lehet istenfélő, nemes, sőt hősi és vértanúi lélek; ebből nem következik, hogy a pogány hittételek helyesek.

Azonkívül: a téves hiten lévő keresztényeknek nem minden tanításuk téves, főleg a keletiek között, hanem csak bizonyos tanításaik. A legtöbb és legfontosabb kérdésekben ők is a teljes igazságot vallják: Isten létét, a Szentháromságot, a megtestesülést és megváltást, az ítéletet és örök életet, a kegyelem és szabad akarat együttműködésének szükségességét, a szentségeket; a görögök gyónnak, áldoznak, bérmálnak, mint mi, Szűz Máriát tisztelik, érvényesen miséznek, érvényesen felszentelt püspökeik s papjaik vannak stb. Az igaz vallásnak még a töredékei is oly hatalmas életerőt sugároznak magukból, hogy annak nyomában sok derék, jóhiszemű hívük lelkében az életszentségnek és jámborságnak hősi megnyilatkozásait is megtermik. Hasonlóképp a protestánsok közt sok ősi katolikus igazság és sok szívbeli jámborság él, sok Istennek tetsző dolog történik. Azonban mindez nem zárja ki, hogy tanításaik bizonyos lényeges dolgokban tévesek, nevezetesen ami az egyházi egység megtagadását illeti.

Lehetséges tehát, hogy valaki téves hitet követ s mégis üdvözülni, sőt vértanú és szent is lehet?

Igenis, lehetséges. Még a nemkeresztények között is fel kell tennünk, hogy sokan kegyelmet nyernek, ha lélek szerint keresték az igazság útját s csak jóhiszemű tévedés alapján maradtak meg valamely nemkeresztény vallás kötelékében. A kegyelem hatása szélesebb körre terjed ki, mint az Egyházé. Az Egyház Krisztus rendelése folytán az isteni kegyelem megszerzésének s öregbítésének rendes öre, annak különleges és bőséges eszközeit bírja; de ez nem jelenti, hogy a kegyelem patakja az Egyházon kívül egyáltalán nem csörgedez. Ez a két tétel tehát éppen nem zárja ki egymást: hogy a katolikus Egyház Krisztus igaz Egyháza, s mégis:

rendkívüli módon az Egyházon kívül állók is üdvözülhetnek, az Egyház által, amelyhez lélek szerint öntudatlanul is hozzátartoztak.

Akkor hát mindegy, ki milyen felekezethez tartozik?

Téves következtetés! Éppen nem mindegy! Ha valaki felismeri az igaz Egyházat s nem követi azt, az súlyosan vétkezik a Szentlélek ellen és ha ezt a bűnét meg nem bánja s jóvá nem teszi, egyáltalán nem üdvözülhet. Mert az Egyházhoz való tartozás Jézusnak legszigorúbb parancsa, az üdvösség elérésének tárgyi feltétele. "Aki az Egyházra nem hallgat, - mondja Jézus (Mt. 18, 17) - legyen neked mint pogány és vámos." Ez annyit tesz: aki az Egyház papjainak prédikálása ellenére nem hisz, az - úgymond Jézus - elkárhozik (Mk. 16, 16). Az Egyházhoz nem tartozás csak akkor mentes a büntől, ha legyőzhetetlen s jóhiszemű tévedés eredménye, vagyis: ha valaki nem tudja s nem is sejti, hogy a katolikus Egyházhoz kellene csatlakoznia. Ezt jelenti az öskeresztény szó: "egyedül üdvözítő Egyház".

Az "egyedül üdvözítő Egyház" gondolata szélső türelmetlenség.

A fentiek szerint semmiképpen sem az. Megmondtuk, miért. Ha ez az elv a türelmetlenség jele volna, akkor Jézus maga követte volna el az első s legnagyobb fokú türelmetlenséget, amikor kijelentette, hogy aki az ő tanítványainak törvényes tanítását be nem fogadja, s abban nem hisz, az "elkárhozik". Íme, az egyedül üdvözítő Egyház első megformulázása magának Jézus Krisztusnak ajkán! Szélső türelmetlenség-e, ha mi, magyarok, azt mondjuk: egy a hazánk? Ha a haza csak egy lehet, miért ne lenne még inkább egy az Úr Jézus országa, az Egyház?

Miért oly türelmetlen a katolikus Egyház a másvallásúakkal szemben, hogy nem ismeri el őket törvényes vallásnak?

Mert azon az elvi alapon áll, hogy Jézus csak egy törvényes és egységes Egyházat rendelt s így minden olyan "egyház" vagy felekezet, amely ezzel az egy, törvényes Egyházzal szemben áll s attól magát elkülönözi, téves és törvénytelen. Ez azonban nem türelmetlenség, csak következetesség és a krisztusi rendelkezésnek tiszteletben tartása.

A türelem mégis keresztény erény.

Úgy van s azért a katolikus Egyház türelmes is. Csakhogy kétféle "türelmesség" van: dogmatikai, vagy elvi, amely a türelem kedvéért magát az isteni kinyilatkoztatást is prédául dobja, és polgári vagy gyakorlati, amikor iparkodunk békében és szeretetben élni téves hitben élő felebarátainkkal, a nélkül, hogy tévedésüket helyeselnők vagy azt az igazsággal egyenjogúnak ismernők el. A katolikus Egyház nem ismer dogmatikai türelmességet, mert azt Krisztus elleni árulásnak tekintené, de igenis ismeri és gyakorolja a polgári türelmességet, mégpedig sokkal nagyobb fokban, mint mások.

A katolikus Egyház éppoly hibás, mint a protestáns felekezetek abban, hogy a vallási gyűlölködés hullámai oly magasra csaptak!

Vajon azonos elbírálást érdemel-e a törvényes államhatalom, amely a nemzeti élet egységét s rendjét fegyveres erővel is megvédelmezi, és a zendülő, aki törvénytelen eszközökkel támad a törvényes rend ellen? A csendőr, az ügyész és a bíró "békebontó"-e, mert a polgári rend és törvény ellen vétőkkel szemben erélyes intézkedéseket tesz? A katolikus Egyház csak a Krisztustól rendelt szent kötelességét teljesítette, amikor nem engedte, hogy a hitszakadás és eretnokség büntetlenül rombolja az Egyház egységes szervezetét s rabolja el a hívek száz ezreit az édes Anyaegyház kebeléről. Az elszakadt felekezetek ezt valóban nem mondhatják el magukról. Túlzások, hibák, visszaélések a harc hevében katolikus részen is történhettek, de az egész kegyetlen és százados összezapásért gyökereiben mégiscsak egyedül az a fél felelős,

amelyik a békét s egységet önhatalmúlag megbontotta s a Krisztus rendelte egyházi szervezet felrobbantására tett erőszakos kísérletet.

Ha ez igaz volna, akkor minden protestánst gonosztevőnek kellene tekinteni, amiért ma is ragaszkodik Luther és Kálvin tanaihoz?

Ha valaki mindezek tudatában ragaszkodik az egyházi zendüléshez, bizony nem menthető fel a bűn és bűnpártolás súlyos vádjá alól. Azonban a legtöbb mai protestáns ezt nem tudja s talán nem is könnyen érti meg, mert gyermekkorától fogva úgy nevelték s elhitették vele, hogy Luther és Kálvin egyházforradalma nemcsak törvényes volt, hanem egyenesen isteni rendelés volt. Hiszen a protestantizmus legfőbb ereje az, hogy a maga eszméit ügyes és szakadatlan propagandával állandóan újra beleneveli és beleszuggeralja a híveibe s csak kevés protestáns veszi észre, hogy az egész gondolkör, amelyben nevelik, téves. Amelyik azonban észreveszi ezt, az többnyire közeledik is a katolikus Egyházhoz s egyes országokban, mint Angliában vagy Amerikában, évente tízezerrel térnek vissza, köztük lelkészek is, a katolikus Egyházba. A vallási egyenetlenséget mai napig egyfelől a tájékozatlanság, másfelől a szenvedély tartja fenn, nem pedig a nyugodt szemlélődés, komoly észokok vagy helytálló bizonyítékok.

A protestáns vallások sokkal türelmesebbek, mint a katolikus vallás.

Bizonyos fokig igen, amennyiben elvileg azt hangoztatják, hogy minden vallásban egyenlő-kép lehet üdvözülni. A valóságban azonban legalább a felekezeti vezérek többször nem ennek megfelelőleg cselekszenek, hanem ellenkezőleg, egész igyekezetük odairányul, hogy a katolikus vallás gyarodását akadályozzák. Ha nekik csakugyan mindegy, ki milyen vallásban akar üdvözülni: miért akkor az a vak és feneketlen gyűlölködés a pápa, a katolikus Egyház istentisztelete és szentségei ellen? Miért az az elkeseredett harc, hogy a vegyes-házasságokban valamiképpen ne a katolikus álláspont győzzön? Miért az a szakadatlan vádaskodás, félremagyarázás és történelemferdítés, amely az ő hittani tankönyveiket s felekezeti nyomtatványaikat jellemzi? Miért foglalkoznak prédikációikban s felekezeti lapjaikban annyiszor s oly kevés megértéssel velünk s iparkodnak a mi hittételeinket és szertartási életünket félremagyarázni, gyűlöletesnek és ostobának feltüntetni?

A gyakorlati türelmesség dolgában bizony a katolikus Egyház jár legelől. Nincs pl. ma olyan katolikus többségű ország, amelyben a protestánsok teljes vallásszabadságot ne élveznének.

Vizsont a protestáns többségű Svájcban, Hollandiában, Angliában, Dániában, Norvégiában, Svédországban, Amerikában a katolikusok számos tekintetben erősen hátra vannak szorítva, jogaik megnyirbálva. Amerikában pl. katolikust sohasem választanak elnökké; Svájcban a katolikus Egyház egyes szerzetesrendjei ki vannak tiltva (jezsuiták), az északi országokban vezető állásban nem maradhat meg, aki katolikus hitre tér (Lars Eskeland esete), Észak-Amerikában még 60-80 évvel ezelőtt sok helyen tilos volt a misézés, Angliában a királykoronázási esküben még kevéssel ezelőtt a katolikus vallást mint bálványimádást nyíltan sértegették, katolikus körmeneteket sem Hollandiában, sem Angliában, sem az Egyesült Államok számos részén nem engedélyeznek (ezért nem volt pl. az amszterdami, csikágói és londoni Eucharisztikus Világkongresszuson nyilvános körmenet, csak magánparkokban). Nálunk is bizony elég sokszor hallani, hogy egyes városokban a nemkatolikus többség szinte egyetlen katolikust sem enged vezető városi álláshoz, míg a katolikus városok tele vannak nemkatolikus tisztviselőkkel, képviselőkkel, tanárokkal. Türelmesség jele volt-e pl., hogy a debreceni vezetők nem engedték be városukba a Szent Jobbot, minden magyar kegyelete tárgyát? Holott Debrecennek egyharmada katolikus? A kétféle türelmesség közt a különbség ez: mi elvileg szilárdabbak s szigorúbbak vagyunk, de a gyakorlatban folyton engedünk; míg mások elvileg türelmesek, de a gyakorlatban türelmetlenek. Tisztelet természetesen a kivételeknek!

A hitvitákat mindenütt a durva hang és rút szitkozódás jellemezte.

Sajnos, igen, de csak azóta, amióta ezt a hangot odatúl divatba hozták. A katolikus közép-korban a személyeskedés és sértegetés mint vallási vitaeszköz teljesen ismeretlen volt, még heves irodalmi viták esetében is. Luther volt az, aki a vallási kérdések terén ezt a vadul szenvedelmes és hallatlanul nyers hangot először meghonosította. Luther oly szélsőségesen durva és szeméremsertő hangon írt a pápaságról s az Egyházzal, hogy annak ma az utánanyomatása is teljességgel lehetetlen lenne - valósággal ügyész után kiáltana. Sajnos, utóbb a katolikus vitázók sem maradtak adósak a kölcsönrel, de ők e téren mindig mérsékeltebbek maradtak, még a nálunk sokat rágalmozott s alaptalanul befeketített Sámbar Mátyás is.

Akárhogyan volt a múltban, most már legyen elég a felekezeti harcból!

Ezt mondjuk mi is és hozzátesszük: bár így is lenne a valóságban! Azonban tessék megnézni a felekezeti hittankönyveket. Míg a katolikus hittankönyvek a lelkiismereti kérdések hosszú sorát magyarázzák és minden soruk arra törekszik, hogy a felnövekvő katolikus nemzedéket istenfélő, szerény, tisztaéletű kereszténnyé nevelje, addig számos nemkatolikus felekezeti hittankönyv a katolikus tanok kigúnyolásával, elferdítésével, kicsinyes felekezeti kötekedéssel foglalkozik. A közéletben s a társadalmi érintkezésben is közismert, hogy melyik oldalon van a nagyobb felekezeti harciasság. Emlegetni a felekezeti békét nem elég. Gyakorolni is kell!

A nemkatolikus felekezeti gyűlések állandóan hangoztatják a felekezeti békét.

Úgy van, hangoztatják, de igen sokszor - csak hangoztatják. Közvetlenül utána pedig belekötnek a katolikus Egyházba. Beleavatkoznak a katolikus Egyház belső ügyeibe, pl. a házassági kérdésekbe, hánytorgatják a reverzalist stb. Ilyen körülmények között persze a felekezeti béke ünnepélyes hangoztatása nem teszi éppen az őszinteség benyomását.

A katolikus Egyháznak mint erősebbnek és hatalmasabbnak, engedékenynek kellene lennie.

Amikor száz éve a görögök jókora része visszatért az Egyház egységébe, az Egyház meghagyta nekik nemcsak keleti szertartásaik teljes jogú használatát, hanem még meg is tiltotta, hogy a keleti egyesültek a saját szertartásaikat elhagyják; azonkívül megengedte nekik a papok nőülését is. Ha a protestánsok őszinte közeledési szándékot mutatnak, Róma bizonyosan mindent meg fog tenni, hogy közeledésüket megkönnyítse. Egyelőre azonban az egyéni át-térésekről nem szólva, a protestáns felekezeti vezérek és lelkészek részén minden inkább mutatkozik, mint közeledési szándék.

Leghelyesebb a középben való találkozás lenne, az 50 százalékos kiegyezés.

Ez anyagi természetű vitáknál csakugyan sokszor a legcélszerűbb megoldás, de teljességgel lehetetlen ott, ahol hitelvekről s főleg krisztusi rendelkezésekről van szó. A krisztusi igazságot lealkudni még a látszólagos béke kedvéért sem szabad; hiszen abban a pillanatban az egész kereszténység összedőlne. Mert akkor az nem krisztusi igazságokat, nem isteni rendelkezéseket tartalmazna többé, hanem emberi megalkuvások és önkényességek halmazát. Itt tehát csak egyről lehet szó: katolikus részről végtelen türelemmel és szeretettel kell magyaráznunk s megértetnünk a krisztusi elveket s a krisztusi rendelkezések jogosultságát; protestáns részről pedig megértő lélekkel, a 16. század heveskedéseinek s ma már értelmetlen veszekedésének teljes revíziójával kellene vizsgálni és keresni a teljes krisztusi igazságot.

A katolikus Egyház kiátkozza azokat, akik nem hallgatnak rá; hol van itt a szeretet?

A "kiátkozás" nem helyes szó; a katolikus Egyház nem kiátkozza, hanem kiközösíti azokat, akik tudatosan nem hallgatnak rá; vagyis kirekeszti őket tagjai köréből. Ezt azonban minden állam s minden erkölcsi testület megteszi, amely ad valamit az elveire s a becsületére, sőt

megteszik bizonyos esetekben a protestáns felekezetek is. Természetes, hogy aki az Egyház alapelveivel szembehelyezkedik, aki pl. forradalmat szít ellene, az nem maradhat az Egyház tagja s arról ünnepélyesen ki is kell nyilatkoztatni, hogy nem az Egyház tagja, nehogy bárki is annak tartsa. Sőt ha valaki nagyon botránnyosan viselkedik az Egyházzal szemben, azt az Egyház a “nagyobb” kiközösítéssel is sújthatja, vagyis megtilthatja a híveknek, hogy vele szükség esetén kívül érintkezzenek. Ez csak természetes! Igaz, az Egyház ebben a kiközösítésben az “átok alatt legyen” szót használja (“anathema sit”), de az “átok” itt nem rossz kívánságot vagy gyűlölködést jelent, hanem egyszerűen megbélyegzést s ez a kifejezés magától Szent Páltól ered és benne van a Szentírásban (1 Kor. 16, 22).

A katolikus Egyház máglyán égette el a más hiten levőket.

Először is: nem egyszerűen a “más hiten levőket” égették el, hanem legfeljebb a megátalkodott zendülőket, a tudatos vallási felforgatókat. Másodszor és főleg: nem az Egyház égette el őket. Az Egyház maga soha senkit sem égettetett el sem máglyán, sem egyébként. A máglyahalál a pogány germán jognak rettenetes maradványa, amelyet sajnos, a középkorban úgyszólván minden állam átvett és fenntartott; s ami fő: állami büntetés volt, nem pedig egyházi. Csak mert az állam az Egyházzal annakidején annyira egybeforrt s a vallási bűntényeket az állam egyúttal állami bűntényeknek is tekintette: felforgatásnak, zendülésnek minősítette, azért üldözte néha az államhatalom maga is sokszor brutális eszközeivel, többi közt kínvallatással és máglyahalállal a vallási bűntények elkövetőit is. Magának a vallási bűnténynek megállapítása tekintetében természetesen egyházi tényezőket kérdeztek meg s így létesültek a vegyes törvényszékek, aminő az inkvizíció volt. Az egyházi tényezők abban sajnálatosan hibáztak, hogy sokszor túlságosan kiadták magukat az állami túlkapások védelmezőinek s nem helyezkedtek eléggé szembe a kegyetlen és gyakran igazságtalan kínvallató és büntető módszerekkel. A legtöbb esetben mégis megtették azt s éppen az Egyház volt az, amely ismételen keményen felszólalt e barbár szokások ellen.

A máglyahalál osztogatásában egyébként egyformán volt akkoriban vétkes mindenki: az egyesek, a társadalom, a nép, a városok és államok, nem utolsó helyen maguk az eretnokségek is, amelyek a kínhalált s egyéb kínzatásokat ugyancsak bőven alkalmazták a katolikusokkal szemben.

A legcsekélyebb vád e téren éppen az Egyházat terheli s különös, hogy mégis csak egyedül az Egyházat szeretik vádolni azok, akiknek maguknak is de sok vaj van a fején!

Az inkvizíció száz- meg százezreket vitt borzalmas halálba.

A “száz meg százezer” szelíd túlzás, amelyet a spanyol hitehagyott Llorente talált ki és számos fanatikus katolikusellenes regényíró hozott forgalomba. Komoly számítások szerint az inkvizíció áldozatainak száma 700 év alatt jóval elmarad csak az angol katolikusüldözés vértanúinak és megkínzottainak száma alatt is. Akik oly szívesen emlegetik az inkvizíciót, miért hallgatnak a sokkal véresebb katolikus-üldözésekről nemkatolikus részen?

Egyébként az inkvizíció maga csak részben volt egyházi intézmény. Fentebb kifejtettük már, mennyiben. Hozzá kell tennünk még, hogy a legjobban szereplő spanyol inkvizíció állami volt, amelyet az hívott életbe, hogy a hosszú mór foglaltság után Spanyolországban maradt s látszólag megkeresztelkedett araboknak, valamint a velük titkon szövetkező zsidóknak hazaáruló üzelmeit ellenőrizze s ártalmatlanná tegye. Ennek érdekében mindenekelőtt mindig azt iparkodtak megállapítani a spanyol inkvizíció bírái, vajon a gyanúsított arabok és zsidók jogosan hivatkoznak-e a keresztlevelükre, vagyis csakugyan keresztény életet élnek-e, avagy csak menlevélnek használják a keresztelkedést. Innen a vallási és polgári elemnek sajátos összekeverése a spanyol inkvizícióban. Az Egyházat annyira nem lehet felelőssé tenni a spanyol inkvizícióért, hogy ellenkezőleg: éppen a római Kúria volt az, amely számos esetben

tiltakozott a spanyol inkvizíció intézkedései ellen s bennük a spanyol korona illetéktelen beleavatkozását látta az egyházi jogi kérdésekbe.

Dehát mit tud erről a világ! A “spanyol inkvizíció” olyan vesszőparipa, amelyen száz év óta boldogan lovagolnak az Egyház ellenségei. A szakemberek százszor megcáfolhatják a róla keringő rémmeséket, bizonyos embereknek mégsem az a fontos, igaz-e valami, hanem csak: hogy ki lehet-e használni ütőkártyának az Egyház ellen?

http://web.t-online.hu/kesz/jel/03_01/mitosz.html

(Ez egy nagyon fontos hivatkozás a JEL-ből!)

A római Egyház mindig a haladás kerékkötője volt.

Éppen ellenkezőleg: minden értékes haladásnak kétezer év óta a katolikus Egyház volt a megindítója vagy fellendítője.

Ki törölte el a rabszolgaságot? Ki emelte emberi méltóságra a nőt, a gyermeket, a munkást? Ki civilizálta Európa népeit? A népvándorlás által idesöpört vad hordákat ki tanította letelepülésre, mezőgazdaságra, iparra, békés és polgári életre? Ki szentelte meg a férfi és a nő viszonyát a keresztény házasságban s adott ezzel a gyermeknevelésnek szilárd és biztos erkölcsi alapot? A katolikus Egyház teremtette meg a közoktatásügyet, a népművelést, az iskolák valamennyi típusát, kezdve a népiskolákon, a középfokú oktatáson át az egyetemekig; hiszen majdnem valamennyi máig fennálló híres egyetem az Egyház alapítása. Az Egyház teremtett tudományt és kultúrát, emelte páratlan virágzásra a művészetet: a bizánci, a román, a gót, a renaissance, a barokk s a modern stílusban, A természettudomány, a bölcsélet, a történetírás, nyelvészet terén máig a katolikus, részben papi tudósok az élen haladnak. A katolikus Egyház teremtette meg a szegény- és beteggondozást, létesítette az első kórházakat, szegényházakat, árvaházakat, eszelte ki a vakok és siketnémák rendszeres gondozását. A katolikus Egyház vetette meg alapját a szociális gondoskodásnak, az emberek egyenlőségének a törvény előtt, a munkás jogának védelmét (XIII Leó: Rerum novarum, XI, Pius: Quadragesimo anno) - Nincsen a világnak egyetlen intézménye vagy felekezete, amely a kultúra és haladás terén oly hatalmas érdemeket szerzett volna, mint a katolikus Egyház. Aki a katolikus Egyházat a haladás kerékkötőjének nevezi, az éppoly joggal nevezhetné a fénylő Napot is az égen a sötétség terjesztőjének.

Az Egyház elítélte Galilei korszakalkotó felfedezéseit.

Ha így lenne is s az Egyház tévedett volna, ez egy eset lenne millió kulturális teljesítmény mellett. Egyetlen balfogás millió érdem mellett. De nem is áll, hogy az Egyház Galilei felfedezését elítélte.

Csak azzal szállt szembe, hogy Galilei a felfedezéseit könnyelműen és feleslegesen oly hangon hirdette, amely látszólag a Szentírással szegezte őt szembe. Galilei érvei a föld mozgásáról csakugyan nem voltak meggyőzők s a föld forgásának igazi felfedezője nem is ő volt, hanem Kopernikus, a lengyel kanonok. Hogy Galileit “megégették” volna, vagy hogy Rómában kegyetlen börtönben tartották, éppoly történelemellenes kitalálás, mint az, hogy egyházi bírái előtt lábbal dobbantva azt mondta volna: “Mégis mozog a föld!” Ezek mind egyházellenes kitalálások, szabadgondolkodó mesék. Galilei mélyen hívő katolikusként élt és halt meg s legjobb barátai éppen papok és jezsuiták voltak. Abban azonban kétségtelenül tévedett, hogy csillagászati véleményeit a Szentírással ellentétbe helyezte. Erre nem is volt szükség, mert a Föld forgása a Nap körül csak látszólag áll ellentétben a Szentírással. Kopernikus ezt nem tette s azért az Egyház ő ellene sohasem lépett fel. Galileivel szemben sem egy elavult fizikai nézetet, hanem a Szentírás tekintélyét akarta védelmezni.

Az Egyház úgy védekezik az igazság ellen, hogy indexre teszi a neki nem tetsző könyveket.

Az Egyház indexre teszi az istentagadó, erkölcstelen vagy az igaz hit szempontjából veszedelmes könyveket; nem mintha az igazságtól félne (nincs ez irányban semmi félnivalója!), hanem mert a gyanútlan híveket óvni akarja a lelki mérgezésétől. Vajon az állam nem rendel-e el fontos esetekben cenzúrát? Vajon a tisztességes, hazafias társadalom nem veti-e a maga részéről is indexre a hazafiatlan, nemzetgyalázó írásokat? Nem érdemel-e az istentagadás vagy hitlázítás éppoly megbélyegzést, mint a hazafiatlanság vagy fizikai téren a testi eledel megfertőzése s a kutak megmérgezése?

Néha egyébként az Egyház katolikus papok, sőt püspökök iratait is a tiltott művek közé iktatja; nem mintha ezek istentagadó vagy erkölcstelen művek volnának, hanem mert valami hiba csúszott beléjük, esetleg olyan stílusban, oly érvekkel, oly csoportosítással dolgoznak, hogy egy határozott korban veszélyesek lehetnek.

Az Egyház mindig a gazdagokkal tartott és elhanyagolta a szegény népet.

Az Egyház egyaránt köteles lelki gondját viselni a gazdagnak és a szegénynek s ezt a kötelességét mindig törekedett is teljesíteni. Voltak püspökök és papok, akik inkább a gazdag emberekkel s nagyurakkal törődtek; de éppúgy voltak mindig papok is, akik sokkal inkább törődtek a szegény emberekkel, mint a gazdagokkal. Sőt a szegény embernek, munkásnak, földművesnek, régebben a rabszolgáknak is, senki más nem fogta úgy a pártját, mint a papság. Ma is az Egyház áll ki egész mellet a szegény emberek mellett, pl. szociális intézkedéseiben, amelyek miatt ugyancsak haraguszna is rá egyes nagyurak és kapitalisták. Érdekes: sokféle ma azzal támadják az Egyházat, hogy bolsevista, meg szocialista, annyira a szegények mellett áll ki; s akkor mások meg azt a mesét kintornázzák, hogy az Egyház csak a gazdagokkal törődik! A molnárnak meg a szamarának esete!

A tulajdonjog lopás.

Az igazságtalanul szerzett tulajdon csakugyan az, de az igazságosan szerzett tulajdont csak a fogalomzavar tekinti lopásnak.

Tulajdonjog nélkül az emberek nem becsülnének meg semmit, nem törekednének igazi szorgalommal a nemzeti és családi vagyon gyarapítására, nem dolgoznának kedvvel és szeretettel; tulajdonjog nélkül a lusta, a korhely, a tudatlan és hanyag embernek éppoly joga lenne a megélhetésre, mint a szorgalmasnak, igyekvőnek, körültekintőnek. Tulajdonjog éppen ezért mindenütt van, még a primitív ősnépeknél is, sőt még a túlzottan szocialista orosz Szovjet is kénytelen volt sok tekintetben visszaállítani a tulajdont. Az államnak és társadalomnak mindössze az a kötelessége, hogy a túlságosan könnyű vagyonszerzést, és főleg a mások lelkiismeretlen kizsákmányolását akadályozza meg s minden becsületes, dolgos embernek illő megélhetést biztosítson.

A protestantizmus a Szentírás alapján áll.

Igen: azt vallja, hogy csak azt fogadja el, ami a Szentírásban van. A Szentírásnak ez a nagy tisztelete magában véve igen szép és rokonszenves vonás is nála. Kár, hogy ugyanakkor lényeges dolgokban bizony nagyon eltér a Szentírástól.

1. Így mindenekelőtt a létalapjában: a szakadásban. A Szentírás szerint az Egyház egy és egységes; nem szabad benne szakadásoknak lenni (1 Kor. 1, 10). Jézus semmit oly nyomatékkal nem hangsúlyozott, mint Egyházának egységét s a szeretet és engedelmesség szellemét, amelyen ennek az egységnek alapulnia kell, "Hogy mindnyájan egyek legyenek", "tökéletesek az egységben", "miképp az Atya és én egy vagyunk": ezeket hangoztatta még búcsúzásakor is, az utolsó vacsorán. Az egység jogi alapjául az Egyház lélekkormányzó tekintélyét jelölte meg: Pétert rendelte az Egyház látható fejéül, sziklatalapzatául, neki adta át a "mennyek

országa kulcsait”, őt bízta meg egész nyájának, a juhoknak s bárányoknak legeltetésével (Mt, 16, 17 k., Ján. 21, 15. 17), Mindezt a protestantizmus egyszerűen félretolja az útjából vagy erőltetett magyarázatokkal igyekszik a Szentírás szavát kézenfekvő s világos tartalmától megfosztani.

2. Továbbá: Az Úr Jézus tanításának tovaszármaztatását s hiteles magyarázatát az élő Egyházra, az apostolokra s azok törvényes utódaira bízta (Mk. 16, 18 k.).

Azt tehát, hogy mit kell hinnünk, elsősorban az élő és törvényes Egyház tanítótekinélyétől kell megtudnunk. Ezzel szemben a protestáns hitújítók azt tanították s lelkészeik azt tanítják máig, hogy hitünk egyetlen forrása csakis a Szentírás. Ezzel a Szentírásra való hivatkozással tehát magának a Szentírásnak intézkedései ellen foglalnak állást. Jézus nemcsak sehol sem mondja, hogy csak a Szentírásnak kell hinni, hanem éppen az ellenkezőjét mondja az éppen idézett helyeken. Azonkívül maga az az elv, hogy csak azt kell hinnünk, ami a Szentírásban van, szintén nincs benne sehol a Szentírásban. Tehát ellentmondás azt hirdetni, hogy csak az az igazság, ami a Szentírásban van, mert ez az elv maga sincs benne a Szentírásban.

3. De egész sor más kérdésben is ellentmond a protestantizmus a Szentírásnak. Hogy még csak egyet említsünk: a Szentírás sokszor és leghatározottabban tanítja, hogy a hit nem elég az üdvösségre, hanem oda jócselekedetek is kellenek; a protestantizmus vezetői pedig váltig azt tanítják, hogy nem igaz, a hit maga is elegendő az üdvösségre s a jócselekedetek nem érnek semmit. Luther és Kálvin szerint az embernek egyáltalán nincs szabad akarata, hanem csalhatatlanul és menthetetlenül azt teszi, amire a bűnös vagy nem bűnös hajlamai ragadják, és egyedül az Isten kegyelme az, amely ennek ellenére üdvözít, de csak azokat, akiket Isten erre a saját szabad közreműködésük nélkül eleve elrendel. A Szentírás pedig ezzel szemben folyton újra hangoztatja, hogy a kegyelem segítségén kívül igenis az embernek saját szabad jó vagy rossz akaratán múlik, hogy megtartja-e Isten parancsolatait vagy nem tartja meg s ezen az alapon veszi majd érdeme szerint az örök jutalmat vagy örök büntetést.

Hasonlóképpen az Úr Jézus a Szentírásban a legvilágosabb szavakkal tanítja az Oltáriszentségben való valóságos jelenlétét s ezt a protestánsok egyszerűen nem fogadják el. A Szentírás szerint Jézus az ő apostolainak bűnbocsátó hatalmat rendelt s a protestánsok tagadják ezt a hatalmat az Egyházban. Végül Jézus a Szentírásban az Egyháznak örök, romolhatatlan fennmaradást ígért (Mt. 28, 20), a hitújítók szerint pedig nemcsak az Egyház emberei, hanem maga az Egyház mint tan és intézmény is gyökeresen megromlott. Ezek bizony súlyos ellentmondások a vallásszakadás elvei és a Szentírás között.

Csak azt kell hinni, ami a Szentírásban van.

Ha ez igaz, akkor nagy baj van a hitújító hitelvek körül, mert, mint kifejtettük, mindjárt ez a sokat hánytorgatott hitelv maga sincs benne a Szentírásban!

De az sincs benne a Szentírásban, hogy mi a Szentírás és mely könyvek tartoznak bele.

Az sincs benne a Szentírásban, hogy az ú. n. reformátorokra hallgatni kell, vagy hogy nekik igazuk van.

Az sincs benne a Szentírásban, hogy a katolikus Egyház téves és törvénytelen.

Az sincs benne a Szentírásban, hogy csak 2 szentség van. Az sincs benne a Szentírásban, hogy az embernek nincs szabadakarata a jóra.

Szóval: a legfőbb protestáns tanok nincsenek benne a Szentírásban.

A katolikus Egyház sok olyant hozott be, ami nincs benne a Szentírásban.

Helyesen tette, mert Krisztus reá bízta az oldó s kötő hatalmat, vagyis a törvényhozás és lelki kormányzás jogát a hívek fölött.

Dehát vajon a hitújítók nem hoztak be szintén számtalan olyan dolgot, ami nincs benne a Szentírásban? Hol van ott szó konventről, zsinati határozatokról, protestáns templomokról és templomavatásokról, szektákról, egyházi törvényekről, reverzálisi retorziókról, bíraskodásról és hasonlókról? Hol van ott szó arról, hogy a vasárnapot tartsuk a szombat helyett, hogy már a gyermekeket is szabad keresztelni, hol van szó konfirmációról, protestáns nagygyűlésekről? Az új vallások is kénytelenek voltak sok mindent behozni, hogy rendet és fegyelmet tudjanak tartani. Hát akkor csak éppen az ősi, krisztusi, katolikus Egyháznak nem szabad ez? Annak, amelyet erre nemcsak a szükség és józan megfontolás készítetett, hanem az egyenes krisztusi felhatalmazás is?

Ha mindez igaz, miképp lehet az, hogy a protestánsok megmaradnak a maguk tanai mellett?

Erre a kérdésre megkülönböztetéssel kell felelnünk. Vannak ott is jó és rosszhiszemű emberek. A rosszhiszeműek nagyon jól tudják, hogy tévedésben vannak, de vagy kevélységből, gögből, vagy valami furcsa csökönységéből (“vastagnyakúság”) visszautasítanak minden mégoly jóakarató figyelmeztetést. A jóhiszeműek pedig rendszeresen nem is hallják meg soha a katolikus Egyház részéről nyújtott felvilágosítást, mert vezérek elzárják őket a felvilágosítás elől, illetve eleve oly ellenszenvvel és elfogultsággal tudják eltölteni híveiket minden ellen, ami katolikus, hogy legtöbben soha a katolikus igazság érveit meg sem hallgatják, meg sem értik.

Számos megtért protestáns vallotta már, hogy neveltetése s környezete évtizedeken át távol tartotta őt a katolikus igazságnak még csak az ismeretétől is. Ezt vallja Hollandia nemrég megtért protestáns kultuszminisztere, Marchant is. Katolikus részről mindjárt az első évtizedekben világos és meggyőző cáfolatot adtak a protestáns tanokra, főleg a nagy Szent Bellarmin római bíboros és hittudós, nálunk pedig Pázmány Péter, de a felelet az volt, hogy a protestáns vezérek a szitkok és rágalom özőnét zúdították ellenük, s felekezeti lapjaik máig alig tudják leírni pl. “pápa” és a “jezsuita” szót a nélkül, hogy dührohamot ne kapjanak. A hitviták során a katolikusok, főleg a jezsuiták, annyira felülmaradtak, hogy a protestáns hitvitázóknak csak egy fegyverük maradt: az erőszak, a katolikus papok s főleg a jezsuiták száműzése, vagy megölése. Nálunk is a meggyesi, majd a Bethlen Gábor-féle (törvénytelen) beszercebányai országgyűlésen a protestáns többség kivitte a jezsuiták száműzését; Rákóczi György hajdúi kegyetlen kínzások közt kivégezték a kassai vértanúkat. Mindez mindenesetre kényelmesebb fegyver volt, mint a szellemi ellenállás és a cáfolat.

Érthető, hogy a katolikus Egyház szembehelyezkedik a fanatikus szektákkal, de a nagy történelmi egyházakat egyenjogúként kellene elismernie.

Ez teljességgel következtelen eljárás lenne tőle. Vagy egy Egyházat alapított Jézus és akkor egyetlenegy más “egyház” sem törvényes, vagy nem alapított s akkor mindenkinek jogában áll annyiféle szektát alapítani, amennyi neki tetszik. Ha szabad volt Luthernek és Kálvinnak, miért ne volna szabad Münzer Tamás münsteri szabólegénynek, Blavatskynének vagy Besant amerikai asszonyságnak? Éppen a szekták képződése bizonyítja, hogy az önhatalmú vallásalapítás, akár reform címén, akár másképp, nem egyeztethető össze a jézusi egységtörvénnyel. Hiszen ma már 300-500 szekta is van a világon s ezek mind csak egyedül önmagukat tekintik a krisztusi tan egyetlen tökéletes magyarázójának. Mi több: még az ú. n. történelmi egyházakban is voltaképpen az az elv, hogy mindenki maga állapítja meg a maga hitvallását. Ez annyit jelent, hogy annyi a vallás, ahány a fej. Erről mondta Harms, a német protestáns lelkész, hogy ha keresi azokat a tantételeket, amelyekben valamennyi mai protestáns hittudós megegyezik, olyan kevés marad, hogy azt a hüvelykujja egyetlen körmére is ráírhatná.

Az egyházi tekintély félrelökésével szükségképp megbomlik az egység s beáll a fejtelenség, a bábeli zűrzavar.

Luther és Kálvin fellépése szükséges volt, hogy az Egyház megtisztuljon a visszaélésektől.

Sajnos, annyi igaz, hogy az egyházi életet akkoriban sokféle súlyos és szomorú visszaélések fertőzték meg. Azonban, ha reformra szükség volt, azt lehetett volna törvényes eszközökkel is sürgetni. A felforgatás nem megoldás, csak még nagyobb veszedelem. M lenne az államból, ha a visszaélések kiirtása címén akárkinek joga volna lázadást és felkelést szítani?

Luther és Kálvin műve végeredményben az egyházi egység megszakítására vezetett, végtelen sok gyűlölködésre és véres vallásháborúra, mai napig tartó feneketlen felekezeti torzszalkodásra és sokféle az erkölcsök szomorú lesüllyedésére. Sőt: ha ma a modern világ annyira elpogányosodott, ha a kereszténység ma már sokféle szinte nem is tényező többé az emberiség nyilvános, kulturális és erkölcsi életében, ha a modern filozófia és vele együtt millió és millió ember a teljes hitetlenségig jutott el, ebben a legfőbb történeti tényező kétségtelenül a kereszténységnek a hitújítás folytán beállott belső meggyengülése volt, darabokra hullása s tekintélyének a folytonos acsarkodás nyomában való végzetes megrendülése. Erre bizony nem volt szükség.

A protestantizmusnak sok jótékony hatása is volt.

Ó igen, kétségkívül, mert a szörnyű rombolás, amely a nyomában keletkezett, a katolikus Egyházat arra indította, hogy erőteljes belső reformot óhajtson végre önmagán. Ez meg is történt, főleg a trienti zsinat s a jezsuita rend fellépése és működése révén. Megtörtént volna vallásszakadás nélkül is, legfeljebb nem oly gyorsan. Ennyiben, indirekte, a protestantizmus a sok káros következmény mellett jó eredménnyel is járt. Azonban örülhetünk-e egy tűzvésznek azért, mert nyomában a szegényes házak helyett szilárdabb és cseréptető házakat építenek? Örülhetünk-e a járványnak, mert utána az emberek jobb óvintézkedéseket tesznek? A háború pusztításának, mert utána annál szilárdabban őrizzük a határokat?

A protestánsoknál sok jó van, sok mély hit, őszinte jámborság, segítő szeretet. Ezt tagadni igazságtalanság lenne. Ami azonban náluk igazán jó és szép, az nálunk is megvan s önáluk is a közös katolikus örökségből források. Azért az egység megtépése, a gyűlölködések felkelése s állandóvá tétele, valamint az emberek százmillióinak az igaz Egyház kegyelmi eszközeiből való kiragadása mégiscsak irtózatossá és nyomorúsággá jelent!

Lehet, hogy a 16. század reformátorai sokban tévedtek, de abban igazuk volt, hogy a katolikus Egyház berendezéseiben sok volt az emberi találmány. Reformációra tehát csakugyan szükség volt.

Ez mindkét részben tökéletesen igaz állítás. Az akkori katolikus Egyház reformra szorult, nem ugyan a tanaiban, az alkotmányában, a szertartásaiban, hanem igenis embereinek erkölcsiében, a kúria, a főpapok, a szerzetesrendek s a világiak viselkedésében. Ám a kívánatos reformot meg lehetett volna csinálni törvényes úton is, a nélkül, hogy felforgatást csinálnak s főleg a nélkül, hogy a krisztusi rendelkezéseket, az Egyház krisztusi alkotmányát felrobbantották volna. A hitújítók tragikus tévedése az volt, hogy a vízzel együtt kiöntötték a gyermeket is: a visszaélések támadása közben támadták magát a krisztusi tanrendszert és egyházi alkotmányt is. Ezt a szörnyű tévedést azóta sok vezető protestáns belátta már, de gyökeres visszafordulásra eddig nem mutatkozik nagyobb arányú kísérlet. Az is tökéletesen igaz, hogy a katolikus Egyház intézményeiben, szokásaiban, törvényeiben, istentiszteleti s egyházfegyelmi életében sok az emberi elem, az egyházi kezdeményezés. De vajon baj-e ez? Nem azért bízták-e rá az Úr Jézus az Egyházra a kulcsok hatalmát, vagyis a törvényhozói tisztet, hogy azt gyakorolja? Hogy "oldozzon és kötözzön"? Vagyis hogy törvényeket alkosson, intézményeket létesítsen, kialakítsa istentiszteleti, egyházfegyelmi s társadalmi életét?

Az, hogy az Egyház számos olyant hozott be, ami nem egyenesen krisztusi rendelés, pl. a szerzeteséletet, a papi nőtlenségét, az oltáriszentségi áldozat külső szertartásait (a “misét”), a bűcsút, a böjtöket, az ünnepeket, a szertartásokat, a házassági akadályokat s hasonlókat, csak akkor volna hiba, ha ezekben az intézményekben az Egyház szembehelyezkedett volna a krisztusi rendelésekkel, nem pedig ha azokat ezeknek szellemében s a hívek lelki életének növelése érdekében hozta be.

Abból, hogy valami közvetlenül egyházi rendelés, még nem következik, hogy rossz és krisztusellenes, mint ahogy ezt a reformátorok állandóan hirdették. Hiszen az államok is állandóan tökéletesítik s bővítik törvényeiket, intézményeiket, berendezéseiket s azért mégsem lehet azt mondani róluk, hogy ezzel megtagadják vagy meghamisítják ősi alkotmányukat!

Az igazság kérdését nem lehet tekintélyi szóval elintézni. Nem a pápa szava a fontos, hanem a lelkiismereté, “Mindent vizsgáljatok meg; ami jó, azt tartsátok meg” (I Tessz. 5, 21).

Úgy van: mindent meg kell vizsgálnunk; hogy vajon megfelelnek-e Krisztus Urunk rendelkezéseinek, nem utolsó helyen annak is, amely a legfőbb kormányzói hatalmat létesítette az Egyházban, Vagyis: akármilyen szíre-szóra, akármilyen öncsinálta egyházjavító s hitújító nem szabad hallgatnunk, hanem meg kell vizsgálnunk, vajon egyezik-e az igazságnak s a hitnek azzal a szabályával, amelyet Krisztus és az apostolok jelöltek meg nekünk. Ezért mondja Szent Pál is más helyen: “Ha mi, vagy egy angyal az égből hirdetne is nektek más evangéliumot, mint azt, amit nektek hirdettünk, átkozott legyen!” (Gal, 1, 8). Szó sincs róla tehát, hogy Krisztus országában minden műkedvelő vagy akár egyetemi tanár is a maga ötletei vagy egyéni kedvteléseiből állapíthasson meg esetleg az egyházi tekintéllyel szembenálló hittételeket. Nem a pápa szava a fontos, hanem a lelkiismereté? Igen, de ha a krisztusi elvekhez igazodó lelkiismeret éppen azt parancsolja, hogy a pápa szavához igazodjunk, akkor a pápa szava egyúttal a lelkiismeretnek is szava.

A felekezeti békétlenségnek fő oka a reverzális, amelyben a katolikus Egyház nem akar engedni.

Ugyanoly módon így is mondhatnók: amelyben a nemkatolikus felekezetek nem akarnak engedni. A protestáns felekezeti vezetők azt szeretnék, ha a vegyesházasságok kérdésében a katolikus többség is a protestáns álláspontot tenné magáévá, vagyis: a katolikus Egyház protestáns elvek szerint bírálná el azokat. Úgy látszik, ezt a lehetetlen és képtelen követelést azzal akarják elérni, hogy addig csörögnek és zörögnek, míg ezt kieroszakolják. Arra azonban várhatnak, mert a katolikus Egyház arra sohasem lesz hajlandó, hogy protestáns elvek szerint rendezkedjék be.

Nagy a különbség a katolikus Egyház és a protestáns felekezetek álláspontja közt a reverzális tekintetében. A katolikus Egyház a maga álláspontját dogmatikájának megtagadása nélkül, tehát lényegének feláldozása nélkül nem változtathatja meg, még ha akarná is, míg a protestánsoknál a reverzáliskérdés nem dogmatikai alapon áll, hanem merőben hatalmi és legfőbb kegyeleti kérdés. **A protestáns hitelv szerint ugyanis az ember minden vallásban egyenlőképp üdvözülhet, míg a katolikus vallás szerint csak a katolikus vallás az igazi és törvényes, Krisztus rendelte vallás, az üdvösség egyetlen, rendes és biztos útja. A katolikus Egyház tehát lélekben járó vétség nélkül nem adhatja pozitív hozzájárulását egyetlen esetben sem ahhoz, hogy valamelyik híve a gyermekeit, vagy csak egyetlenegy gyermekét is, tudatosan téves hitben nevelje; míg a protestáns a maga lelkiismeretének minden sérelme nélkül megteheti, hogy gyermekét oly vallásban neveltesse, amely szerinte éppúgy elvezet az üdvösségre, mint a magáé.** Ha a protestánsok mégis oly

szörnyen neheztelnek a katolikus Egyház reverzáliskérése miatt, ennek főoka az, hogy amúgy is kisebbségben lévén, attól félnek, hogy elfogynak.

A katolikusok nem jó hazafiak.

Attól függ, mit értünk hazafiságon. A szavaló és hangoskodó hazafiságban lehet, hogy mi, katolikusok alább maradunk. Az is igaz, hogy hazafiságon nem kell szükségképpen kossuthista politikát érteni. Mi katolikusok évszázadokon át hívek voltunk a felkent magyar királyokhoz, mégha azok a Habsburg-házhoz tartoztak is s értékeltük azokat az előnyöket, amelyeket a művelt, katolikus Nyugattal való szorosabb kapcsolódás jelentett. Ebben egyébként nagyon sok nemkatolikus hazafi is velünk tartott, egészen a monarchia összeomlásáig; hiszen pl. a magyar miniszterelnökök 1867-től az összeomlásig legtöbbször protestánsok voltak. Azt sem mondjuk mi katolikusok soha, hogy a nemzet több mint az Isten s az állam szentebb, mint a mindenkinek Ura. Mindez az igazi hazafisággal tökéletesen összefér. Ha azonban hazafiságon az országnak s a népnek igazi szeretetét, történetünk s hagyományaink nagyratartását, a nemzet javán való önzetlen munkálkodást értjük, akkor mi katolikusok vagyunk a legjobb és legelső hazafiak. Ezt az országot a katolikus Egyháznak egy szentje alapította, mint keresztény és európai királyságot, a katolikus Egyház püspökei és szerzetesei nevelték és művelték, nagy katolikus fejedelmek, hadvezérek, országnagyok erősítették: egy Szent László, Nagy Lajos, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, Pázmány Péter, Esterházy Miklós, Széchenyi István, Deák Ferenc. Legnagyobb nemzeti megpróbáltatásaink közt főleg a katolikusok hazaszeretete és áldozatkészsége tartotta fenn az országot, nevezetesen a török hódoltság korában. Magyarországot a török iga alól elsősorban katolikusok mentették fel, XI. Ince pápa ösztönzésére a legutóbbi világháborúban is nemcsak abszolút számban, hanem viszonylag is legtöbb hősi halott a katolikusok közül került ki s hasonlóképp a kommunizmus ellen főleg katolikusok küzdöttek (14 meggyilkolt katolikus pap; semmiféle más felekezetnek egyetlen papja sem szenvedett halált a kommunisták kezétől, csak katolikus papok!).

Az igazi hazafiság nem szép szavakban, hanem a csendes kötelességteljesítésben áll. Minél jobban gyarapítja valamely Egyház a nemzet erőit, a jog és tekintély tiszteletét, a lelkiismeretességet és erényeket: annál jobban segíti és szolgálja a hazát. Ezen az alapon pedig semmiféle kétség nem lehet benne, hogy mi katolikusok vagyunk a legelső és legjobb hazafiak. Csak éppen nem szavalunk róla annyit verve a mellünket annyira, mint mások.

Nem a katolikus, hanem a református vallás a legtösgyökeresebb magyarság vallása.

Ezt az állítást ugyan végnélkül ismételtetik bizonyos presbiteri s hasonló gyűléseken, de ez még nem jelenti, hogy az állítás igaz. Annyi tény benne, hogy annakidején a kálvinizmust főleg színmagyar vidékeken terjesztették s azért annak magyarországi hívei csaknem mind magyarok. Ebből azonban nem következik, hogy “tösgyökeres magyarok” volnának. Éppen Debrecen vidékének népe eredetileg erősen szláv keveredésű nép volt, amely csak a századok folyamán magyarosodott meg. Az alföldi kunok és besenyők eredetileg szintén nem voltak magyarok, csak elmagyarosodtak. A kálvinista vallás tehát nálunk jórészt csak elmagyarosodott nem-magyarok vallása. Maga a kálvinizmus eredetileg nem magyar vallás, hanem svájci (helvét), mert az alapítója Kálvin János, Párizsból menekült és Svájcban letelepedett francia ember volt. “Magyar” vallásnak a kálvinizmust csak propagandázó cézzal nevezték el a hívei, mégpedig megkülönböztetésül nem a katolikus, hanem a lutheránus (evangélikus) vallástól, amelynek főleg németek és szlovákok voltak a követői.

Viszont vaskos tévedés lenne azt hinni, hogy a mai színmagyarság nagyobbik fele vagy éppen a tösgyökeresebb része kálvinista lenne. Ennek éppen az ellenkezője az igaz.

Abból, hogy egy felekezeti kisebbség tiszta magyarokból áll, nem következik, hogy a tiszta magyarság nagyobb fele is náluk van. Máig sokkal több az országban a színmagyar katolikus, mint a színmagyar református. Ha tehát azon a címen nevezünk valamely vallást “magyar vallásnak”, hogy melyiket követi a színmagyarság nagyobbik része, csakis a katolikus vallást nevezhetjük magyar vallásnak. Minden ezzel ellenkező állítás üres öntúlbecsülés és valótlan fecsegés. Mese az, hogy a magyarság vagy a színmagyarság vallása a kálvinizmus volna.

Annyi tény, hogy az eredetileg nem-magyar ajkú magyarok, tehát a németek, szlávok közt is sok a katolikus. Ez azonban csak azt jelenti, hogy a katolikus vallás sokkal több idegenajkút olvasztott bele a magyarságba s őrzött meg a haza hűségében, mint bármely más felekezet. A nagyobb beolvasztó erő tekintetében tehát ismét a katolikus a legmagyarabb vallás. Azonban a katolikus vallás mindezek ellenére nem hadonász fütykössel és nem nevezi magát magyar vallásnak. Nagyon jól tudja ugyanis, hogy egy vallás igazsága vagy hamissága valóban nem azon múlik, hogy egy-egy ország vagy népfaj lakossága közül hányan követik; hogy az a vallás “magyar”-e, vagy román, szerb vagy francia. Az az igaz vallás, amelyet Jézus Krisztus alapított s amelyet az Úr Krisztus által szerzett és rendelt törvényes Egyház képvisel: ez az egyetlen irányadó, amely komoly embert ebben a kérdésben egyáltalán érdekel. Mi katolikusok vagyunk a színmagyarság többsége, mi vagyunk az igazi magyar vallás, de nem ezért tartjuk vallásunkat igaznak és jobbnak, hanem azért, mert a mi vallásunk az Isten igazságát tartalmazza és Jézus parancsát.

A reformátusok jobb hazafiak, mint a katolikusok. A református prédikációk is tele vannak hazafisággal.

Elismerjük, hogy a nemkatolikusoknál sok őszinte hazaszeretet van. De nem ismerhetjük el, hogy általánosságban náluk több s igazabb honszeretet volna, mint nálunk. Ha a nagyobb hazafiság a több hazafias szólamból áll, akkor féltő, hogy mi, katolikusok csakugyan kevésbé vagyunk jó magyarok, mint egyes felekezeti honfitársaink. Azonban az igazi hazafiság talán mégsem a több hazafias szólam és vitézsujtásos frázisok hangoztatásában áll.

A katolikus vallás éppen az ő magasabb erkölcsi értékeivel, komolyabb hitbuzgalmi és erkölcsvédelmi életével, a lelkiismeretek állandó, szigorú nevelésével, mindenesetre több hasznot hajt a hazának, jobb és áldozatosabb polgárokat, hűségesebb családapákat s anyákat, a közérdek előtt mélyebben meghajló embereket nevel, mintha napestig mégoly szép, hazafias szólamokat hangoztatna, de ezen aztán nem sokban menne túl.

A prédikáció pedig s általában az egyházi élet igazi értéke nem a szerint igazodik, hogy csak éppen a hazafiságot hangoztatjuk-e benne örökké. A hazafiság csak egyik része a keresztyén erkölcstörvénynek s maga az Úr Jézus is aránylag nagyon keveset szól róla. A katolikus prédikáció Jézust követi: elsősorban az Isten országáról beszél, annak sok nagy és természetfeletti követelményéről s csak azután a földi hazáról és evilági eszményeink ápolásáról. “Keressétek először az Isten országát s az Ő igazságát, és ezek mind hozzáadtnak nektek.” (Mt. 6, 33.)

A legnagyobb magyar költők és írók protestánsok voltak.

Teljes és tökéletes tévedés. Igaz, Petőfi Sándor és Arany János protestáns volt, de már Vörösmarty, a legmagyarabb nyelven író költő, éppúgy katolikus volt, mint ahogy katolikus volt a legmélyebb magyar irodalmi szellemiség: Madách, vagy Katona József. Katolikus volt a legnagyobb magyar prózaíró: Pázmány Péter s a két első magyar epikus: Zrínyi Miklós és Gyöngyösi István. Az elbeszélők közül Jókai ugyan protestáns volt, de irodalmilag őt jóval felülmúló elbeszélő társai: Herczeg Ferenc és Gárdonyi Géza katolikusok. Katolikus volt a magyar oknyomozó történetírás két megalapítója: Katona István és Pray György.

Nagy költőink s íróink vannak tehát mindkét oldalon. Azonban egyáltalán esztelen dolog egy vallás értékét a szerint akarni lemérni, hogy melyiknek van több költője vagy regényírója. Jézus Krisztus valóban nem versek és regények írására alapította a kereszténységet.

A protestáns vallás több szabadságot enged az embernek.

Ez igaz lehet, de ez elég nagy baj is. Elvégre egy vallás igaz voltának nem az a bizonyítéka, hogy minél jobban szabadjára hagyja az ember hajlamait és tetszését; hanem ellenkezőleg, hogy minél jobban Isten törvényei s a keresztény erkölcs elvei alá hajtsa az ember akaratát. A nagyobb szabadság rendesen annyi, mint kevesebb vallásosság és kevesebb erkölcs.

Isten jobban meg is áldotta a protestáns népeket, nagyobb anyagi jólétei juttatott nekik; ez is mutatja, melyik vallás kedvesebb neki.

Ha ez a következtetés helyes volna, akkor az következnek belőle tovább, hogy tehát Isten szemében legkedvesebb a zsidó vallás, mert úgyszólván az egész világon mindenütt a zsidók örvendenek a legnagyobb anyagi jólétnek. India és Japán is gazdag és hatalmasan feltörekvő ország; vajon azonban következik-e ebből, hogy az indiai és japán pogányság jobb, mint a kereszténység? Ha a szovjet legyőzi a katolikus Lengyelországot: talán ez is annak jele-e, hogy Isten megáldja az istentelenséget?

Az anyagi jólét egyáltalán nem tekinthető egy vallás igaz vagy hamis volta felől döntő zsinórmértéknek. Ez az álláspont maga a legkereszténytelenebb anyagelvűséget jelentené. Az igaz vallást sokkal inkább lehet megismerni követőinek valláserkölcsei életén, a hitbuzgalmi törekvéseken, az apostoli és missziós lelkesedésen, a szeretet és jótékonyág gyakorlásán, a teológiai tudományok művelésén, a szent és kiválóan erényes hívők nagy számán s esetleg azokon a csoda jeleken, amelyekkel Isten az ő kiváló szolgáit vagy pedig valamely vallásnak a szent helyeit kitüntetni szokta; nem pedig az aranyrudak számán s a banktrezorokon, a csatahajók és repülőgépek, bombavető és tengeralattjárók mennyiségén vagy azon, hogy melyik nép mennyi gyarmatnépet zsákmányol ki.

Ha Anglia, Amerika, Németország, Hollandia vagy Svédország gazdasági és politikai téren ma bizonyos előnyben vannak más népek felett, ez bezzeg nem a nagyobb és jobb vallásosságuknak, hanem történelem szerint sokkal inkább ellenkezőleg: az aggálytalanabb és sokszor lelkiismeretlenebb kufárszellemtől eredménye volt. Amerika gazdasági fejlődésének egyik fontos tényezője volt a rabszolgaság borzalmas intézménye, amely az Unió déli, protestáns államaiban még a múlt század 60-as éveikig fennállt. Ma az egyes országok gazdasági helyzete főképp ezeknek az államoknak földrajzi tagoltságából, kereskedelmi összeköttetések szempontjából kihasználható helyzetéből s nem utolsó helyen a vasérc- és szénbányakészleteinek nagyságából adódik. Anglia pl. azért lett nagy, mert szigeti mivolta és tengerre utalt földrajzi helyzete figyelmét régtől fogva idegen földrészek felé fordította és mert évtizedek óta egyes kereskedelmi szimattal ki tudta használni más országok pillanatnyi megszorultságát (pl. így foglalta el Gibraltárt, Szuezt, Egyiptomot stb.). Hasonló történeti és földrajzi szempontok szerint magyarázható Amerika, Svéd- és Németország fellendülése; itt azonban meg kell jegyezni, hogy Amerikában is, Németországban is a lakosságnak igen nagy töredéke katolikus (Németországnak jó egyharmada), tehát itt egyszerűen "protestáns" népekről beszélni bajosan lehet. Ugyanez áll újabban Hollandiáról, amelynek politikai irányításában a katolikusok igen nagy szerepet játszanak. Egyébként, ha már valaki mindenáron az evilági fejlődést akarja a vallási kérdésben irányítónak tekinteni, mindenekelőtt ne felejtse el, hogy kulturális haladásban mindig a katolikus országoké volt az elsőség s máig is vitán kívül így van: főleg Franciaországé, Olaszországé és Németországban is főleg a katolikus tartományoké. A világ legnagyobb felfedezői, természettudósai, költői, zeneszerzői sorában a katolikusoké a vezető szerep. Ezen a téren még az elszegényedett Spanyolország is sokkal inkább áll előtérben (gondoljunk költőire, építészeire, festőire!), mint egy-egy modern, nagyhatalmú,

kalmár állam. De még a merőben anyagi és politikai vonalon is találunk a katolikus többségű államok közt éppen eleget, amely e tekintetben ugyancsak az élen halad. Franciaországnak például ipari, kereskedelmi, tudományos és kulturális jelentősége bizonyos fokig máig utol-éretlen; Olaszország ma már a legjelentékenyebb európai nagyhatalmak sorába emelkedett; még a kicsiny Belgium is páratlan gazdasági, politikai és kulturális fejlődésre mutathat rá.

A nagyhangú ellenvetés tehát alapfeltevéseiben éppoly hamis, mint ahogy ténymegállapításai tévesek.

A nemkatolikus országoknak a népe is műveltebb, mint a katolikus országoké.

Ezt is bajos volna így általánosságban állítani, Vajon az amerikaiak műveltebbek volnának, mint a franciák, a belgák vagy az olaszok? S Németországban a szászok és poroszok műveltebbek volnának, mint a bajorok vagy a rajnavidékiek?

Ám bizonyos fokig meg lehet engedni: a nemkatolikus államok közt van sok, amelyik kulturális intézményekben valóban példaszerű. De miért? Mert több a pénze. Ez azonban világnézeti szempontból még nem jelent semmit. Könnyű több és jobb iskolát állítani ott, ahol sok a pénz, és nehezebb ott, ahol kevés. De vajon mindennemű művelődés terén olyan gazdagok ezek a nemkatolikus országok? Ezt nem lehet állítani. Fejlettségük, előhaladásuk nagyrészt külsőséges s mindenekelőtt az anyagi előmenetelt szolgálja, Szébbek az utaik, jobbák a vasutaik, hajóik, színházaik. De vajon jobbák az erkölcsük is? Mélyebb a hitéletük? Ezt éppen a nemkatolikus országokról senki józan ember nem állítja. Pedig keresztény szempontból mégis ez az igazi, mert ez a lelki művelődésnek legelső kérdése.

Melyik egyháznak lesz tagja az, akit megkeresztelnek?

Mivel igazi, Krisztustól rendelt Egyház csak egy van: a katolikus, azért minden érvényesen megkeresztelt ember voltaképpen a katolikus Egyház gyermeke lesz s csak akkor szűnik meg ahhoz tartozni, amikor vele tudatosan szembehelyezkedik s az Egyháztól elszakadt felekezetek valamelyikének tagjául vallja magát.

Honnan van az Egyháznak joga arra, hogy Jézus rendelkezéseit ily önkényesen magyarázza?

Az Egyháznak Jézus rendelkezéseinek alkalmazására s gyakorlati végrehajtására az Úr maga adott hatalmat, amikor a hívek kormányzatát minden megszorítás nélkül az apostolokra bízta s főleg Péterre e szóval: “Legeltesd az én juhaimat, bárányaimat!” Vagyis: te légy a pásztor, te vezesd, irányítsd, igazítsd őket. Ha tehát az Egyház ennek a Krisztustól vett rendelkezésnek alapján szabályozza a Jézus által külön nem szabályozott részleteket, ez nem önkényűség, hanem a Krisztustól ráruházott hatalom jogos és okos gyakorlása.

Az üdvözülés rendes és rendkívüli útjai

Ahhoz, hogy a magunk belső életét, valamint a körülöttünk levő világ arculatát maradandóan a jó irányba, azaz eredeti rendeltetésével összhangban tudjuk alakítani, elengedhetetlenül szükséges az emberi élet végső céljának felismerése és az irányába való szüntelen törekvés. Korábbi írások már több-kevesebb részletességgel beszámoltak a hithirdetés fontosságáról, valamint az ember végső céljának, az örök üdvösségnek a mibenlétéről.¹ Jelen munka az üdvösségre vezető eszközökből és utakból ad tömör összefoglalót, messzemenően a teljesség igénye nélkül, az egyház és a bűnbánat szentségét kiemelten elemezve. *Caro est salutis cardo* – a testünkön múlik az üdvösségünk (Mt 25,31-46).² Az Isten mindenséget teremtő terve az anyagi és a szellemi világ létrehozására irányult. A szellemi lények közül az ember testtel és szellemi lélekkel (azaz értelemmel és szabad akaráttal, halhatatlan mivolttal) rendelkezik. Az értelmes, szabad döntések a test segítségével mennek végbe. Ha ezek a döntések a másik ember javára, illetve az anyagi világ céljainak megvalósulásáért történnek, akkor érdemszerzők lehetnek. Tehát, az Isten által az emberbe oltott természettörvény (lelki síkon a lelkiismeret törvénye), illetve a kinyilatkoztatott törvény (Tízparancsolat) az iránymutató az emberi élet földi boldogsága, valamint végső célja felé. A vallás Isten megismerése és akaratának teljesítése. Tehát, a hittani meghatározás értelmében nem vallásos az, aki csak ismeri az Isten akaratát, de nem teljesíti azt, illetve az sem vallásos, aki nem ismeri az Isten akaratát, csupán csak természetes jósággal teljesíti.³ A vallásos hit adomány, de „nem jön magától”: a hit kiindulópontja az Isten természetfeletti kegyelme, majd azt követően annak emberi szabadakarati döntéssel való elfogadása. Erkölcsnek (*éthosz, mores*) azt a készséget nevezzük, amelynek alapján magatartásunkat a közvetlen hasznosság igényén túl az emberi élet egészének szempontjából tudjuk megítélni.⁴ A *theologia moralis*, a (katolikus) erkölcsstan pedig arra tanít, hogy mi az Isten akarata, illetve az miképpen

teljesíthető. Az igazság olyan állítás, amely megegyezik a tényállással, a dolgok és az értelem egybevágósága (*adequatio rei et intellectus*). Tehát úgynevezett féligazság nem létezik, mert az igazság vagy csak teljes lehet, vagy az állítás másik fele nem igazság, hanem tévedés, vagy hazugság. Ugyanígy, relatív igazság sem létezik, mivel az igazság – a tényállással való egyezése következtében – csak abszolút lehet. Az igazság keresése minden ember alapfeladata. Ha valaki nem jut el a fizikai világ megismeréséből, illetve a Kinyilatkoztatásból a teremtő Isten felismerésére, akkor hitetlenségéért csak annyiban nem felelős, amennyire nem tehet róla. Ilyen esetben is a belső meggyőződés a döntő, amit viszont alakítani kell. Jónak nevezzük azt, amikor valami megfelel a céljának. Az emberi élet végső céljának eléréséhez az erkölcsi értelemben vett „jó” szükséges. Jelen írásban – a vallást katolikus szemmel vizsgálva – a Jézus Krisztus alapította egyháznak, mint az üdvözülés rendes útjának eszköze, valamint a benne az isteni rendelésnek megfelelően teljességgel jelen levő szentségek közül a szentgyónás (töredelem szentsége) kegyelemközvetítő mivolta kerül röviden bemutatásra.

Manapság igen sok vallási (vagy legalábbis annak nevezett) társaság van, amely magát igaz vallásúnak, kereszténynek tekinti. Ez utóbbiak nem lehetnek mind a Jézus Krisztus által alapított egyház, mivel egyrészt egymásnak lényeges dolgokban ellentmondanak, az igazság pedig csak egy lehet. Az ellentmondás elve ugyanis leszögezi, hogy nem lehet ugyanarról az alanyról egy szempontból nem ugyanazt mondani (vagy ami ezzel egyenértékű: nem lehet ugyanarról az alanyról egyszerre, egy szempontból ellenkezőt állítani). Vannak dolgok, amelyeket Isten se tud végbevinni; Ő is csak lehetséges dolgokat tud megtenni, az ellentmondás elvét Ő sem tudja áthágni, ami persze nem a mindenhatóságát kérdőjelezi meg; például, négyszögletes kört nem tud teremteni, mivel ilyen kör nincs, vagy olyan nehéz követ nem tud teremteni, amit ne tudna felemelni, mert ilyen kő szintén nincs. Nyilvánvalóan ez nem azt jelenti, hogy Isten nem mindenható. Másrészt pedig Jézus Krisztus akart egyházat alapítani, még hozzá

csak egy egyházat, amelynek vezetőjévé csak egy főt rendelt, a mindenkori római püspököt. Ezen túlmenően, az üdvözülést is az ebbe való tartozáshoz kötötte. Hogyan kell ezt értelmezni? Nyilvánvalóan a legnagyobb igazságtalanság lenne Isten részéről az, hogyha valaki önhibáján kívül nem tartozik az általa alapított egyházhoz, akkor ne üdvözülhetne.⁵ Így tehát definiálni kell ezt az egyházat. Jézus Krisztus az apostoli hitvallásban is megvallott négy fő ismertetőjeggyel látta el az Általa alapított egyházat: egy, szent, katolikus és apostoli.⁶ Továbbá az egyháznak hármass hatalmat adott: tanítói, papi és kormányzói hatalmat.⁷ Az **egység** az egy fős vezetésben, az egyigazság hirdetésében, az egyféle üdvrend meghatározásában (szentségek) nyer megvalósulást (Ef 4,5; Lk 11,17). Az egyház **szentsége** a következőkben mutatkozik meg: egyrészt *szent a tanítása*, amelyet az apostoli időkből sértetlenül megőrzött (1 Ján 1,1-4). Az apostoli idők óta való változatlan igazolását, ezt az alapvető hittani problémát hogyan lehet megoldani? Magából a Szentírásból annak hitelességét nem lehet igazolni, külső forrás is szükséges hozzá. *Circulus vitiosus*, ha valamit azzal bizonyítunk, amit bizonyítani kellene, azaz ha a Szentírás tekintélyéből bizonyítanánk az Egyház tekintélyét és ebből az egyházi tekintélyéből pedig a Szentírás tekintélyét. Fenti probléma igazolása, hitelesítése – mint minden történeti eseményé – történeti módszerekkel lehetséges. Ehhez elsőként meg kell vizsgálnunk, hogy mit ír ennek a könyvnek, a Bibliának az újszövetségi része. Hivatkozik arra, hogy a Szentírás Isten szava, a szerzők sugalmazott tekintélyt tudnak maguk mögött, az Egyház pedig a közvetítő, tévedhetetlen tekintély. Megjelent valaki, Megváltónak mondta magát, csodákat tett, kiválasztott embereket, isteni tekintélyét ráruházta az Egyházra. Az Egyház pedig tekintélye alapján hitelesíti mindezt. Tehát történetileg mindez hihető-e? E tekintetben a legfontosabb forrás a négy Evangélium és az Apostolok cselekedetei. A négy Evangélium hitelességét kell megvizsgálni a tudomány minden eszközével. A vizsgálat a hitelességre, a szöveg épségére, valamint az igazmondásra vonatkozik. Ezek igazolása – a

részletek mellőzésével – amikor megtörténik, meg kell nézni azt, hogy azok a nem-keresztény források, amelyek beszélnek Jézusról, mit írnak és ezt kell összevetni a Szentírással. Alapvetően kétféle nem-keresztény forrás létezik: a pogány források és szerzők (Tacitus, Suetonius, ifjabbik Plinius, Mara Bar Seraphion), valamint a zsidó szerzők (Josephus Flavius), illetve a Talmud. Ez utóbbi zsidó rabbiknak a Tórához, azaz Mózes tanításaihoz írott magyarázatait tartalmazza. Attól függően, hogy ezek hol íródtak, lehetséges palesztin Talmud, illetve babiloni Talmud. Ezekkel a forrásokkal összevetve az Evangéliumokat, annak történeti hitelessége mutatható ki. Így a Szentírás hitelességének igazolásából a benne foglaltak is igazolást nyernek.⁸ Az egyház tanítása egyfelől a Szentíráson alapul, de magát a Szentírást is a Szenthagyományból ismerjük, mivel a Szentírás könyveiben nincsen benne az, hogy mely könyvek tartoznak bele. Másrészt, ha benne is volna Szentírásban mindez, annak történeti hitelességét külső forrásokból változatlanul igazolni kellene. Ha a hit egyetlen forrása a Szentírás volna, akkor azt se tudnánk, hogy mi tartozik bele, mivel a Szentírás maga sehol sem sorolja fel azt. Ha ez lenne egyetlen hitforrás, akkor ennek a ténynek Szentírásban – a kérdés kulcsfontosságára való tekintettel – benne kellene lennie. Másrészt az egyház birtokában van a *szentségre vezető eszközöknek*; az egyház úgynevezett „tökéletes társaság”, ami ebben az esetben azt jelenti, hogy rendelkezik (és vallási felekezetek esetében csak ő rendelkezik) a célja eléréséhez szükséges valamennyi eszközzel. Az egyház **katolicitása**, azaz egyetemessége azt jelenti, hogy minden nemzet és ember részére közvetíti a Megváltó örökségét. Az egyház **apostoli**, azaz az apostolok tanítására alapul. Feje a mindenkori római püspök. A püspökök apostolutódok, amely azzal is igazolható, hogy minden püspöknek létezik szentelési családfája, amellyel a folytonosság valamelyik apostolig visszavezethető. A hittani meghatározás szerint (amint arról már a lapban korábban megjelent közleményben is szó volt) a katolikus egyház az egyedül üdvözítő Egyház.⁹ Ez – a fentebb leírtak értelmében – azt jelenti, hogy egyedül a katolikus egyház van teljességgel az

üdvösségre vezető eszközök birtokában (ApCsel 4,12), azaz rendelkezik a céljai eléréséhez szükséges valamennyi eszközzel.¹⁰ „Ebből azonban nem következik, hogy mindenki elkárhozik, aki az Egyházon kívül van. Aki nem önhibájából van az Egyházon kívül, vagyis akinek nem volt semmiképpen sem módja megismerni Krisztus igaz egyházát, emellett azonban híven megtartja a fölsímt vallási igazságokat és parancsokat, s kész elfogadni Isten összes tanításait, az hozzátartozik az egyház lelkéhez, s így megszerezheti a megigazolást és *vágykereszttség* révén üdvözülhet.”¹¹ Ha pedig valaki keresztény hitért, vagy keresztény erényért ellenállás nélkül halálos kínokat szenved el, az vértanú és (ha nem is volt megkeresztelve előtte *vízkeresztiséggel*, ami az egyház testéhez kapcsolja) akkor az is üdvözül. Továbbá az sem következik ezekből, hogy aki az egyházban van, az mind üdvözül – súlyos bűnnel, megátalkodottsággal elveszíthető a megszentelő kegyelem, az üdvösség egyik feltétele. Jogi értelemben azok az egyház tagjai, akik azonos hitet vallanak (a megváltás helyes értelmezése, a hit köteléke, *vinculum fidei*), ugyanazokkal a szentségekkel élnek (a liturgia köteléke, *vinculum liturgicum*), valamint ugyanazon törvényes vezetők kormányzása alatt állnak (az engedelmesség köteléke, *vinculum hierarchicum*). Ebben az értelemben tehát nem tartoznak az egyházhoz a hitetlenek, a hitehagyók, az eretnekek (heretikusok), a szakadárok (skizmatikusok) a kiközösítettek, a súlyos bűnben élők, valamint még a hittanulók (katekumenek). Utóbbiak képességileg és vágyban (*in potentia, in voto*) tagjai az egyháznak, nem pedig ténylegesen (*actu*). Tehát a hitjelöltek jogi viszonyba léptek az egyházzal, de nem az egyházban. Mindezen személyek lélekben természetesen hozzátartozhatnak az egyházhoz. A nem jogi megközelítés szerint viszont különböző lépcsőfokok léteznek az egyházhoz-, illetve Istenhez (Krisztushoz) tartozás tekintetében; a római és görög katolikusok a hit- és szervezeti egység szintjén (interkommúnió: a papságról és az Oltáriszentségről hasonlóképpen vélekednek), a görögkeletiek a hitegység szintjén a szervezeti egység nélkül, a protestánsok a nem-katolikus keresztények

szintjén, az izraeliták, a mohamedánok, a buddhisták a nem-keresztény egyistenhívők szintjén, például a hinduk a többistenhívők szintjén, és végül a jóakarató igazságkeresők, bármely kultúrkörből.¹² Azonban ismételten hangsúlyozni kell, hogy mindez nem jelenti azt, hogy – dogmatikai alapon vallva – ne a katolikus egyházat fogadjuk el az egyedül üdvözítő egyháznak. Egy hasonlattal élve, az egyház olyan, mint a Nap: minden a Naptól kapja a fényét, az is, ami az árnyékban van; tehát bárki, aki üdvözülni (azaz bármilyen szinten tartozik az egyházhoz), az csak az egyház által üdvözülni; az egyházon kívül tehát nincsen üdvösség. Jézus Krisztus egyháza tehát egy és az üdvözüléshez szükséges. Ez hittétel, amely elvet mond ki, és nem a konkrét helyzetre alkalmazott gyakorlati megállapítást tesz. Megmondja, hogy mi szükséges az üdvösséghez, de nem szól arról, hogy ki üdvözülni. S éppen ezért nem mondja azt, hogy minden más hitű elkárhozik, hiszen helyet enged annak a lehetőségnek, hogy a jóhiszemű pogány vagy eretnek vágyban és lélekben az egyházhoz tartozik (tehát a vágybeli egyháziság is üdvözíthet). Aki viszont saját hibájából nem tartozik ehhez az egyházhoz, nem üdvözülhet. Továbbá azt sem mondja a tétel, hogy minden katolikus üdvözülni. Ha ugyanis valaki tagja a látható egyháznak, lehet halálos bűnben és mint ilyen, holt tag, ahogyan az fentebb már elemzésre került. (A tétel minden esetre keményen hangzik és nem tűri meg az ellenkező tételt. De ez jellemzi az elveket és az igazságokat általában: az igazság nem tűr alkut és ellentételt. Ezért a tétel elítéli a vallási közömbösséget, illetve az úgynevezett elvi vallási türelmet [*tolerantia dogmatica*: mindegy, ki milyen vallásban van, csak azt gyakorolja aztán]). Ha valaki elismeri, hogy van személyes abszolút Isten, a föltétlen igazság és szentség teljes valósága, aki szuverénül uralkodik a világon, akkor azt is be kell látnia, hogy az embernek nincs joga (ha szabad akaratánál fogva meg is maradt a képessége) válogatni Istennel szemben, az általa előírt utakat elkerülni és saját tévútjait járni.

„Manapság szokás hangsúlyozni, hogy a három egyistenhívő világvallás (keresztény, izraelita, iszlám – KG) között jelentős rokon vonások vannak,

amelyek együttműködésre ösztönözhetnek a világproblémák megoldásában. A szavak mögött azonban gyökeresen különböző realitások rejtőznek. Azt mondják, hogy mindnyájan ugyanazt az Istent imádják. De ez nem igaz. Az iszlám (és az Ószövetség) Istene magányos Isten, a kereszténység Istene viszont kommunió-Isten, aki a Szentháromság végtelen intenzitású szeretetközösségében létezik. Az iszlám ezt a szentháromságos hitet bálványimádásnak tartja, ami náluk főbenjáró bűnnek számít. Az iszlám is történeti személyiségnek tartja Jézust, de csak embernek, bár nagy prófétának. A keresztények számára azonban Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, aki szeretetből vállalt kereszthalálával megváltotta a világot. Ennél gyökeresebb különbség nem is képzelhető el a két (keresztény és iszlám – KG) vallás között.”¹³ Csupán elméleti érdekességként és a fentiek teljesebb megértésért álljon itt a teológiából ismert Boros-féle teória. Ennek alapkérdése az, hogy hova jut az a keresztleletlen gyerek, aki bocsánatos bűnben halt meg. Ez teológiai paradoxonként is felfogható. A teóriára a válasz – szintén elméleti síkon – az alábbiakban fogalmazható meg (az eredeti választ, amely itt most nem kerül részletezésre, az egyház nem fogadja el): Mennyországba nem, mert nincs megkeresztelve. Pokolra nem, mert nincs halálos bűne. Tisztítóüzbe nem, mert onnan csak a mennyországba lehet jutni. *Limbus puerorum*ba nem, mert oda csak az áteredő bűnben meghaltak kerülnek. *Limbus patrum* pedig már nem létezik (a megváltás pillanatától), tehát oda se. Mennyországba azért nem, mert még vágykeresztség által sem juthat oda, mert gyerek, tehát megfontoltan nem dönthet. Az elv szerint: nem tudjuk. Vagy azt kellene feltételezni, hogy az első bűn mindig halálos (tehát nem bocsánatos). De ez sem helytálló. Tehát, ennek az elméletnek a keretei között nincs rá megoldás! Mivel az Isten az ilyen gyerekek is hallhatatlan lelket adott, élete valamilyen módon a halál után is kell, hogy folytatódjék. A következő lehet erre a megoldás: vagy ad az Isten minden ilyen sorsú embernek halála pillanatában egy megvilágosítást és azon döntése alapján ítéli meg (hasonlóan a vágykeresztségben elhunytakhoz), vagy – a fenti

elmélettel ellentétben – élete során kap egy olyan döntéshelyzetet, amelynél súlyos kérdésben kell megfontoltan döntenie, akár áldozathozatal árán. Isten mondja: nekem más útjaim is vannak, amelyek előttetek rejtve maradnak. Ezek a „más utak” is az üdvözülés rendkívüli útjai. A *limbus puerorum* a világ végén meg fog szünni – akkor az Isten minden ott levőnek döntéshelyzetet ad, hasonlóképpen az előzőekhez. A teológia feladata kimutatni azt, hogy mindez a józan ésszel nem ellenkezik, mivel a hit alapja az értelem.¹⁴

¹ JEL 2007. szeptember; JEL 2011. április, június

² Az üdvösség a teljes és végleges Isten-bírási állapota és helye, az egész embernek az isteni kegyelem által való végleges beteljesülése a természetfeletti rendben. A boldogság tehát jelenti Isten színe-látását, a test feltámadását, Isten végleges uralmát a szentek egyezségében. In: Karl Rahner, Herbert Vorgrimler: Teológiai kishoztár. Szent István Társulat Budapest, 1980. 70.

³ Salamon László katekézisei. Budapest 1989-1992. Kézirat

⁴ Dr. Jelenits István: Katolikus erkölcsstan – kézirat. Katolikus Iskolák Főhatósága Budapest, 1992. 5.

⁵ Salamon László katekézisei. Budapest 1989-1992. Kézirat

⁶ Schütz Antal: Katolikus hittan középfokú iskolák számára. 15. kiadás. Szent István Társulat Budapest, 1941. 64.

⁷ Schütz Antal: Dogmatika I-II. Szent István Társulat Budapest, 1923. II/142-148.

⁸ Salamon László katekézisei. Budapest 1989-1992. Kézirat

⁹ JEL 2009. október

¹⁰ Schütz Antal: Katolikus hittan középfokú iskolák számára. 15. kiadás. Szent István Társulat Budapest, 1941. 68.

¹¹ Schütz Antal: Katolikus hittan középfokú iskolák számára. 15. kiadás. Szent István Társulat Budapest, 1941. 69.

¹² Dr. Tarjányi Zoltán: Jegyzetvázlat a 'Bevezetés Krisztus misztériumába' című tantárgyhoz. I. Központi Papnevelő Intézet Budapest 38-39; Schütz Antal: Dogmatika I-II. Szent István Társulat Budapest, 1923. II/167-172.

¹³ Dr. Szabó László: Henry Boulad a kereszténység és az iszlám kapcsolatáról. Egyetemes 2008. Advent-Karácsony (49) 5-6.

<http://www.egylelk.com/download.php?list.9>

¹⁴ Krajsovsky Gábor: Erdős Mátyás atya elmélkedései, beszédei, előadásai. Budapest, 2006. www.ppek.hu/k528.htm